

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

Poznań, dnia 31 marca 2025 r.

Poz. 2939

Podpisany przez:

Karina Ewa Wiśniewska

Data: 31.03.2025 12:16:41

UCHWAŁA NR X/107/25 RADY MIEJSKIEJ W MIŁOŚLAWIU

z dnia 26 marca 2025 r.

w sprawie przyjęcia "Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028"

Na podstawie art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U z 2024 poz. 1292 z późn. zm.) Rada Miejska w Miłosławiu, po uzyskaniu pozytywnej opinii Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028”, stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Gminy Miłosław.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

§ 4. Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodniczący
Rady Miejskiej
(-) mgr Dawid Strzelczyk

Załącznik do uchwały nr X/107/25
Rady Miejskiej w Miłosławiu
w sprawie przyjęcia
Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami
dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY MIŁOSŁAW na lata 2025-2028

Opracował: *Sebastian Mazurkiewicz*
Miłosław 2024

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028

SPIS TREŚCI

1. Wstęp.....	4
1.1. Gmina Miłosław.....	4
1.2. Rys historyczno-kulturowy gminy Miłosław.....	5
1.3. Świadomość potrzeby gminnego programu opieki nad zabytkami.....	6
1.4. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami.....	6
1.5. Podstawa prawna opracowania powiatowego programu opieki nad zabytkami.....	7
1.5.1. Konstytucja RP.....	7
1.5.2. Ustawa o samorządzie gminnym.....	7
1.5.3. Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.....	7
2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego.....	8
2.1. Zasadnicze uwarunkowania prawne w relacji z gminnym programem opieki nad zabytkami.....	8
2.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z innymi opracowaniami związanymi z opieką nad zabytkami.....	11
2.2.1. Krajowy Program Opieki nad Zabytkami.....	11
2.2.2. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego.....	12
2.2.3. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego.....	13
2.2.4. Strategia rozwoju turystyki w województwie wielkopolskim.....	15
2.2.5. Wielkopolski Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami.....	17
2.2.6. Audyt krajobrazowy województwa wielkopolskiego.....	17
2.2.7. Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Wrzesińskiego.....	18
2.2.8. Strategia rozwoju powiatu wrzesińskiego na lata 2014-2020.....	19
3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Miłosław.....	20
3.1. Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy.....	20
3.2. Zabytki nieruchome.....	20
3.2.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków.....	21
3.2.2. Pozostałe zabytki nieruchome niewpisane do rejestru zabytków.....	22
3.3. Zabytki ruchome.....	31
3.4. Obszarowe wpisy do rejestru zabytków.....	31
3.5. Zabytkowe cmentarze.....	32
3.6. Zabytki archeologiczne.....	32
3.6.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków.....	33
3.6.2. Stanowiska o własnej formie krajobrazowej.....	33
3.6.3. Zestawienie liczbowe zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych.....	33
3.7. Miejsca pamięci narodowej.....	34
3.7.1. Definicja miejsca pamięci narodowej.....	34
3.7.2. Groby wojenne i groby weteranów.....	35
3.8. Krajobraz przyrodniczo-kulturowy.....	37
3.8.1. Zabytkowe parki.....	37
3.8.2. Rezerваты przyrody.....	38
3.8.3. Parki krajobrazowe.....	39
3.8.5. Specjalne obszary chronionego krajobrazu.....	39
3.8.6. Pomniki przyrody.....	40

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028

3.9	Niematerialne dziedzictwo kulturowe.....	41
3.9.1.	Historyczne nazwy miejscowe.....	42
4.	Uwarunkowania wewnętrzne opieki nad zasobami dziedzictwa i krajobrazu kulturowego na obszarze gminy Miłosław.....	43
4.1.	Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków.....	43
4.1.1.	Stan zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków.....	42
4.1.2.	Stan zachowania zabytków nieruchomych niewpisanych do rejestru zabytków a ujętych w ewidencji zabytków.....	44
4.1.3.	Stan zachowania zabytków ruchomych.....	44
4.1.4.	Stan zachowania zabytków archeologicznych.....	45
4.1.5.	Stan zachowania zabytkowych cmentarzy.....	46
4.2.	Obszary największego zagrożenia dla zabytków z obszaru gminy Miłosław.....	46
4.3.	Obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków będące własnością Gminy Miłosław.....	47
4.4.	Szlaki turystyczne.....	47
4.4.1.	Szlaki rowerowe.....	47
4.4.2.	Szlaki piesze.....	48
4.4.3.	Szlaki kajakowe.....	49
4.5.	Uwarunkowania wynikające ze Strategii Rozwoju Gminy Miłosław.....	49
4.6.	Uwarunkowania wynikające ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Miłosław.....	49
4.7.	Uwarunkowanie wynikające z uchwały w sprawie zasad i trybu postępowania udzielania i rozliczania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane dla obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków nie będących własnością gminy Miłosław.....	50
4.8.	Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obowiązujących na terenie gminy Miłosław.....	50
4.9.	Uwarunkowania wynikające z Gminnego planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla Gminy Miłosław.....	53
5	Część programowa Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami: priorytety, działania i sposoby ich realizacji...	54
5.1.	Cel strategiczny gminnego programu opieki nad zabytkami	54
5.2.	Priorytety gminnego programu opieki nad zabytkami.....	54
5.3.	Działania służące realizacji priorytetów.....	54
6.	Instrumentarium realizacji oraz monitoring powiatowego programu opieki nad zabytkami.....	57
6.1.	Instrumentarium realizacji.....	57
7.	Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	59
8.	Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	61

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2024-2025

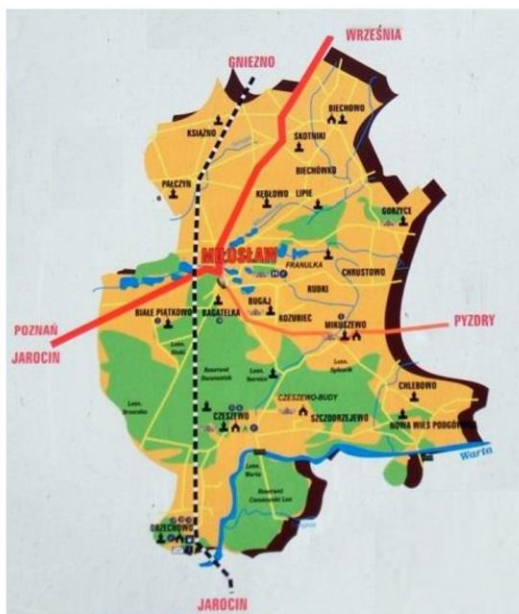
1. WSTĘP

1.1. Gmina Miłosław

Gmina Miłosław to gmina miejsko-wiejska, która leży w środkowej części województwa wielkopolskiego, w powiecie wrzesińskim. Zajmuje powierzchnię 132,26 km², co stanowi 18,78% powierzchni powiatu wrzesińskiego. Miasto Miłosław oddalone jest 50 km na południowy wschód od Poznania, stolicy województwa, 15 km na południe od Wrześni, stolicy powiatu i 18 km na wschód od Środy Wielkopolskiej, stolicy sąsiedniego powiatu. Przez gminę przebiega droga krajowa nr 15 (Ostróda – Trzebnica) oraz linia kolejowa Gniezno – Jarocin. Ponadto Miłosław posiada drogowe połączenia drogą wojewódzką nr 441 z Borzykowem, a także drogami lokalnymi z Kołaczkowem, Krzykosami, Zberkami. Gmina leży w południowo-zachodniej części powiatu wrzesińskiego, graniczy z następującymi gminami: od zachodu z gminami Krzykosy, Środa Wielkopolska i Dominowo; od północy z gminą Września; od wschodu z gminą Kołaczkowo; od południa z gminami Żerków i Nowe Miasto nad Wartą.

Sieć osadniczą gminy tworzy miasto Miłosław, które położone jest przy zachodniej granicy gminy i powiatu wrzesińskiego oraz 26 miejscowości skupionych w 16 sołectwach. 59 % łącznej powierzchni gminy zajmują użytki rolne, zaś 30% - lasy. Gminę Miłosław zamieszkuje (stan na 31.12.2023) 9 795 osób (w tym miasto – 3 274). Głównym ciekim wodnym jest Warta stanowiąca w większej części południową granicę gminy Miłosław, dalej rzeka Szywa zwana też Miłosławką, stanowiący lewy dopływ Moskawy, wypływająca z terenów Grabowa Królewskiego i Krzywej Góry (gmina Kołaczkowo), przepływająca przez Miłosław w kierunku zachodnim.

Mapa: Gmina Miłosław

źródło: Tablica informacyjna - Urząd Gminy Miłostaw

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2024-2025**1.2. Rys historyczno-kulturowy gminy Miłosław**

Potwierdzone osadnictwo człowieka na ziemi miłosławskiej sięga epoki mezolitu. Kolejne poświadczone liczne stanowiska archeologiczne w okolicy pochodzą z epoki neolitu, brązu i żelaza. Osadnictwo w okolicy szczególnie rozwijało się we wczesnym średniowieczu a zwłaszcza w czasach wczesnopiastowskich. Gęsto zaznaczone bytnością człowieka są brzegi cieków wodnych Warty, Szywry, Łukownicy (Kanału Biechowskiego) z dawnym jeziorem Sitkowiec, czy kanału Palczyńskiego.

Istotnym elementem osadniczym było powstanie grodu w Biechowie. Pierwotnie jako grodu własności książęcej a następnie możnego rodu Doliwów. Ród ten władał rozległą okolicą aż za rzekę Wartę. Najprawdopodobniej byli oni też założycielami Miłosławia. Najstarsza znana źródłowa wzmianka o Miłosławiu pochodzi z 1314 r., kiedy to wspomniano Piotra dziedzica w Miłosławiu. Ród Doliwów w XIV stuleciu odgrywał znaczną rolę w Wielkopolsce. W 1382 r. w Miłosławiu odbył się zjazd wielkopolskiego rycerstwa przychylnego oddaniu władzy królewskiej Zygmuntovi Luksemburskiemu. Pierwsza informacja o tym, że Miłosław jest miastem pochodzi z 1397 r. W dokumencie z tego roku wymieniony został wójt Wacław. Doliwowie Miłosławscy władali miastem do XVI w.

Po nich nastąpili Górscy. W 1539 r. za przyczyną Piotra i Macieja Górskich Miłosław otrzymał ponownie przywileje miejskie. Herb Łódzia rodu Górskich został wówczas zamieszczony w herbie miejskim na tle wizerunku bramy miejskiej. Niestety miasto uległo wielkiemu pożarowi w 1599 r. Na przełomie XVI w. i XVII w. Miłosław stał się znacznym ośrodkiem dysydenckim. Aktywny na polu krzewienia protestantyzmu był właściciel dóbr miłosławskich Łukasz Górski. Za jego rządów Miłosław wyrósł na centrum wielkopolskiego protestantyzmu. To tutaj 12 lipca 1607 r. w dawnym kościele parafialnym odbył się synod zborów wielkopolskich. Potwierdził on ortodoksyjność Konfesji Augsburskiej i potępił wszelkie sekty. W 1620 r. Łukasz Górski ufundował dla luteran w miejscu starego drewnianego, nowy murowany kościół w stylu późnogotyckim. W 1629 r. przekazał on go katolikom (obecny rzymskokatolicki kościół parafialny św. Jakuba). Od XVI w. w mieście rozwijało się sukiennictwo, tak że w XVIII w. miasto było już jego znaczącym ośrodkiem. Działo też tu centrum handlu, w którym na cotygodniowych targach i dorocznych jarmarkach sprzedawano wyroby rolne oraz produkty rzemieślnicze.

W 1793 r. ziemia miłosławska dostała się po panowanie pruskie. W okresie formowania się administracji Wielkiego Księstwa Poznańskiego nastąpiła chwilowa okazja, aby Miłosław stał się siedzibą powiatu, w miejsce przekazanych do Królestwa Polskiego powiatowych Pызdr. W 1817 r. władze pruskie szukały w Miłosławiu lokalu na siedzibę landrata. Tak się jednak nie stało i ostatecznie siedzibę powiatu ulokowano we Wrześni. Jednak czasy XIX w. to złota karta w historii miasta. Dobra miłosławska były wówczas własnością rodu Mielżyńskich. Z nich szczególnie zaznaczył się Seweryn Mielżyński, który wyniósł miasto do znaczącej roli zarówno gospodarczej jak i kulturalnej. Również w tamtym czasie wśród okolicznej ludności silnie wzmocnił się polski duch narodowy. W czasie powstania wielkopolskiego okresu Wiosny Ludów 30 kwietnia 1848 r. w samym Miłosławiu doszło do bitwy pomiędzy polskim wojskiem powstańczym a wojskami pruskimi. Także zarówno Mielżyński jak i ludność Miłosławia i okolicy wspomagała walczących już za niedalekim kordonem granicznym w powstaniu listopadowym oraz styczniowym.

Od 1893 r. właścicielami dóbr miłosławskich byli Kościelscy. Józef Kościelski prowadził szeroką działalność kulturalną. Był fundatorem pierwszego na ziemiach polskich pomnika Juliusza Słowackiego (projektu przez Władysława Marcinkowskiego). W 1899 r. podczas jego odsłonięcia przemawiał Henryk Sienkiewicz. W czerwcu 1901 r. w szkole katolickiej wybuchł strajk szkolny uczniów przeciwko nauczaniu religii w języku niemieckim. Miłosławianie stanęli do walki o wolność ojczyzny w 1918 r. i przystąpili do powstania wielkopolskiego formując kompanię piechoty, która pomogła oswobodzić Wrześnię i dalsze miasta na północy Wielkopolski i Kujawach Zachodnich.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2024-2025**1.3. Świadomość potrzeby gminnego programu opieki nad zabytkami**

Dziedzictwo kulturowe, to dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń jak i naszych czasów. Do dziedzictwa kulturowego oprócz dziedzictwa archeologicznego, architektonicznego i dziedzictwa sztuki zaliczamy także przejawy życia takie jak np. formy gospodarowania, przejawy rozwoju społeczności i inne elementy stanowiące o naszej kulturze.

Świadomość potrzeby ratowania i ochrony zabytków jest coraz powszechniejsza wśród mieszkańców. Dbanie o należyty stan i atrakcyjny wygląd zabytków jest naszym obywatelskim obowiązkiem. Rewitalizacja poszczególnych obiektów jak również całych zespołów zabudowy jest szansą na ich uratowanie. W takich przedsięwzięciach pomagać ma gminny program opieki nad zabytkami, przewidziany przez ustawę o ochronie i opiece nad zabytkami, oraz wynikający ze społecznej potrzeby. Jest także czynnikiem w upowszechnianiu wiedzy i pomaganiu właścicielom zabytków w dbaniu o dobrą kondycję substancji zabytkowej. Aby gmina stała się piękna dla mieszkańców i atrakcyjna dla turystów trzeba zadbać o lokalne zabytki. Jest to kolejny gminny program opieki nad zabytkami będący kontynuacją poprzednich programów. W programie podkreśla się aspekty dziedzictwa kulturowego gminy, które należy chronić i objąć opieką.

Gmina Miłosław realizowała do tej pory trzy gminne programy opieki nad zabytkami. Pierwszy sporządzony został na lata 2010-2013, drugi na lata 2015-2018, trzeci na lata 2021-2024. Obecny „Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025 – 2028” to czwarty tego typu dokument o charakterze uzupełniającym w stosunku do innych aktów planowania w gminie. Nie stanowi aktu prawa miejscowego, lecz jest dokumentem polityki administracyjnej w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Program opieki nad zabytkami stanowi podwalinę współpracy między samorządem gminnym a właścicielami zabytków i Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

1.4. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami

Cele gminnego programu opieki nad zabytkami wskazuje art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2024, poz. 1292):

1. (uchylony),
2. uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
3. zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
4. wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
5. podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
6. określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków,
7. podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2024-2025**1.5. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami****1.5.1. Konstytucja RP**

Na mocy art. 5 *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.* (Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483): „Rzeczpospolita Polska strzeże (...) dziedzictwa narodowego”, oraz na mocy art. 6. tejże konstytucji: „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju”.

1.5.2. Ustawa o samorządzie gminnym

Zgodnie z art. 7 ust. 1 *Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym* (Dz.U. 2024, poz. 609 z późn. zm.) nakłada na samorząd gminny jako zadanie własne m.in. sprawy ładu przestrzennego (pkt. 1) oraz sprawy kultury (prowadzenie gminnych instytucji kultury takich jak biblioteki czy muzea), ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (pkt.9).

1.5.3. Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

Na mocy *Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz.U. 2024, poz. 1292) zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami (art. 87 ustawy). Sporządzany program opieki nad zabytkami ma na celu, w szczególności:

- 1) ~~uchylony włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,~~
- 2) uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- 4) wyeksponowania poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Programy ogłaszane są w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy. Sprawozdanie z realizacji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami jest przekazywane Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i właściwemu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2024-2025

**2. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE
OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO****2.1. Zasadnicze uwarunkowania prawne w relacji z programem opieki nad zabytkami**

Głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2024, poz. 1292).

Art. 3 ustawy definiuje:

- 1) **zabytek** - nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- 2) **zabytek nieruchomy** - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt 1;
- 3) **zabytek ruchomy** - rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt 1;
- 4) **zabytek archeologiczny** - zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- 5) **instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami** - instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
- 6) **prace konserwatorskie** - działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
- 7) **prace restauratorskie** - działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;
- 8) **roboty budowlane** - roboty budowlane w rozumieniu przepisów *Prawa budowlanego*, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
- 9) **badania konserwatorskie** - działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;
- 10) **badania architektoniczne** - działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
- 11) **badania archeologiczne** - działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
- 12) **historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny** - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
- 13) **historyczny zespół budowlany** - powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- 14) **krajobraz kulturowy** - postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka;
- 15) **otoczenie** - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2024-2025

ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

W art. 4. sprecyzowano na czym polega ochrona zabytków, sprawowana przez organy administracji publicznej:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrola stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Art. 5 odróżnia ochronę zabytków sprawowaną przez organy administracji publicznej od opieki nad zabytkami sprawowanej przez właściciela zabytku, która polega na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwale zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Art. 6 określa jakie zabytki podlegają ochronie i opiece bez względu na stan zachowania:

- 1) Zabytki nieruchome będące, w szczególności:
  - a) krajobrazami kulturowymi,
  - b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
  - c) dziełami architektury i budownictwa,
  - d) dziełami budownictwa obronnego,
  - e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
  - f) cmentarzami,
  - g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
  - h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.
- 2) Zabytki ruchome będące, w szczególności:
  - a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
  - b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
  - c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
  - d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki,

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2024-2025

dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,

- e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (tj. Dz.U. 2022, poz. 2393),
- f) instrumentami muzycznymi,
- g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

3) Zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami,
- d) relikami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie mogą również podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Art. 7. wymienia formy ochrony zabytków:

- 1. wpis do rejestru zabytków,
- 1a. wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- 2. uznanie za pomnik historii,
- 3. utworzenie parku kulturowego,
- 4. ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Podstawą do sporządzenia programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy jest wprowadzenie przez gminy gminnej ewidencji zabytków (art. 21). Sposoby prowadzenia rejestru zabytków oraz krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem określa minister właściwy do spraw kultury i dziedzictwa narodowego (art. 24).

Organ stanowiący gminy zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2024, poz. 1292) może udzielać dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków na podstawie zasad określonych w uchwale podjętej przez ten organ.

Przepisy dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zawarte są także w następujących obowiązujących aktualnie ustawach:

- w ustawie z dnia 25 maja 2017 r. o restytucji narodowych dóbr kultury (tj. Dz.U. 2019, poz. 1591),
- w ustawie z dnia 20 lutego 2015 r. o rzeczach znalezionych (tj. Dz.U. 2023, poz. 501 z późn. zm.),
- w ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. *Prawo ochrony środowiska* (tj. Dz.U. 2024, poz. 54 z późn. zm.),
- w ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tj. Dz. U. z 2023 r. poz. 1336 z późn. zm.),
- w ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tj. Dz.U. 2024, poz. 1145 z późn. zm.),

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2024-2025

- w ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tj. Dz.U. 2024, poz. 1130),
- w ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. *Prawo budowlane* (tj. Dz.U. 2024, poz. 725 z późn. zm.),
- w ustawie z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (tj. Dz.U. 2015, poz. 774 z późn. zm.),
- w ustawie z dnia 31 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej oraz niektórych innych ustaw (tj. Dz.U. 2024, poz. 87),
- w ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocena oddziaływania na środowisko (tj. Dz.U. 2024, poz. 1112),
- w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (tj. Dz.U. 2024, poz. 571).

Przepisy dotyczące ochrony zabytków gromadzonych w muzeach i w bibliotekach zawarte są:

- w ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (tj. Dz.U. 2022, poz. 385),
- w ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (tj. Dz.U. 2022, poz. 2393).

Przepisy dotyczące ochrony materiałów archiwalnych określono:

- w ustawie z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (tj. Dz.U. 2020, poz. 164 z późn. zm.).

Przepisy dotyczące miejsc pamięci narodowej zawarte są:

- w ustawie z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (tj. Dz.U. 2023, poz. 102),
- w ustawie z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych (tj. Dz.U. 2018, poz. 2337),
- w ustawie z dnia 22 listopada 2018 r. o grobach weteranów walk o wolność i niepodległość Polski (tj. Dz.U. 2018, poz. 2529).

2.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z innymi opracowaniami związanymi z opieką nad zabytkami

2.2.1. Krajowy Program Opieki nad Zabytkami

Rada Ministrów uchwałą nr 424 z dnia 8 grudnia 2023 r. przyjęła „**Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023-2026**”. Program jest głównym dokumentem strategicznym określającym cele administracji rządowej oraz podległych jej służb i inspekcji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a także środki służące do realizacji wyznaczonych celów.

Celem programu jest zapewnienie efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami poprzez m.in. ochronę i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości, podnoszenie wiedzy o zasobach zabytkowych kraju, cyfryzację i podniesienie jakości prowadzonych postępowań administracyjnych czy zwiększenie zastosowania nowych technologii. Jest głównym dokumentem strategicznym niezbędnym do realizacji ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Najważniejsze cele programu:

- Ochrona i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości poprzez m.in.:
  - model i system wartościowania zabytków;
  - plany zarządzania dla pomników historii;
  - wsparcie procesu tworzenia planów ochrony parków kulturowych;

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2024-2025

- system bezpieczeństwa zabytków;
- projektowanie konserwatorskie.
- Cyfryzacja i podniesienie jakości prowadzenia postępowań administracyjnych poprzez m.in.:
  - cyfryzację procesu inwestycyjno-budowlanego w zakresie ochrony zabytków;
  - opracowanie i realizację programu szkoleń specjalistycznych dla pracowników wojewódzkich urzędów ochrony zabytków.
- Zwiększenie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków poprzez m.in.:
  - wdrożenie i rozwój programu wsparcia zarządzania dziedzictwem archeologicznym (AZP+);
  - digitalizację i udostępnianie zasobu archiwalnego;
  - rozwój portalu zabytek.pl.
- Edukacja i podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego poprzez m.in.:
  - włączenie edukacji ochrony zabytków do programów nauczania w szkołach;
  - kampanie społeczno-edukacyjne dotyczące zagrożeń dla dziedzictwa kulturowego;
  - wsparcie merytoryczne służb mundurowych oraz organów wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących przestępczości przeciwko zabytkom.
- Wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych poprzez m.in.:
  - wsparcie procesu tworzenia gminnych programów opieki nad zabytkami;
  - warsztaty konserwatorskie – praktyka prac konserwatorskich;
  - wzmacnianie kompetencji zawodów rzemieślniczych;
  - inwestycje w obiektach zabytkowych – szkolenia dla samorządów.

2.2.2. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego

Sejmik Województwa Wielkopolskiego uchwałą nr XVI/287/20 z dnia 27 stycznia 2020 r. przyjął **Strategię rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku** – dokument, który jest mapą drogową działań samorządu na najbliższą dekadę. W strategii wskazuje się na nowy model rozwoju regionalnego, zwany modelem funkcjonalnym. Ma on przyczynić się do zrównoważonego rozwoju naszego województwa i odpowiadać na zidentyfikowane wyzwania, które stoją przed Wielkopolską w najbliższym czasie. Został on tak zaprojektowany aby zapewnić społecznie, gospodarczo i terytorialnie zrównoważony rozwój naszego województwa. Dzięki niemu efektywnie będą rozwijane oraz wykorzystywane miejscowe zasoby i potencjały wszystkich obszarów województwa. Dokument podkreśla wielkopolską świadomość dziedzictwa przyrodniczego i cywilizacyjnego regionu jako kolebki państwowości polskiej oraz regionu zasłużonego w walce o niepodległość i suwerenność kraju. Wielkopolska to region o silnej identyfikacji regionalnej, poszanowaniu tradycji i kultywowaniu najlepszych wartości pokoleń. W Wielkopolsce dba się o środowisko przyrodnicze i ład przestrzenny. Dziedzictwo kulturowe jest ważnym elementem wzmacniającym atrakcyjność turystyczną regionu. W strategii jako misja samorządu wojewódzkiego wskazane jest umacnianie krajowej i europejskiej pozycji Wielkopolski, rozwój potencjału społecznego i gospodarczego, podnoszenie poziomu życia mieszkańców oraz dbanie o środowisko przyrodnicze i dziedzictwo kulturowe regionu dla dobra jego obecnych i przyszłych pokoleń w myśl zasad zrównoważonego rozwoju.

W drugim celu strategicznym rozwój społeczny Wielkopolski oparty jest na zasobach materialnych i niematerialnych regionu. W jednym z pakietów działań wyróżnia się dziedzictwo kulturowe Wielkopolski.

Dla zachowania tradycji i tożsamości kulturowej mieszkańców, odbudowy i utrzymania materialnego dorobku kultury i dziedzictwa regionu, ale także dla zwiększenia udziału mieszkańców w kulturze, wzmocnienia atrakcyjności inwestycyj-

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2024-2025

nej i turystycznej województwa niezbędne jest wsparcie inwestycji w obszarze kultury. Spośród identyfikowanych w tym zakresie potrzeb wymienia się m.in.:

- Rozwój i promocję produktów turystyki kulturowej w Wielkopolsce ze szczególnym uwzględnieniem Szlaku Piastowskiego. Celem projektu jest zachowanie, ochrona, promowanie i dalszy rozwój znaczącego potencjału turystyki kulturowej Wielkopolski, opartej głównie na szczególnej roli regionu w historii Polski, w tym szlaków turystyki kulturowej, zwłaszcza Szlaku Piastowskiego ze względu na jego rangę i znaczenie historyczne.

2.2.3. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego

W dniu 25 marca 2019 r. uchwałą Nr V/70/19, Sejmik Województwa Wielkopolskiego uchwalił **Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego wraz z Planem zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Poznania**.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego jest najważniejszym dokumentem Samorządu Województwa Wielkopolskiego określającym politykę przestrzenną w granicach administracyjnych regionu, w tym dla miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego. Plan określa model rozwoju przestrzennego, cele polityki przestrzennej i kierunki zagospodarowania przestrzennego województwa oraz rozmieszczenie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, a także zasady zagospodarowania obszarów funkcjonalnych.

Plan zagospodarowania przestrzennego szczególną uwagę zwraca na zachowanie dziedzictwa kulturowego regionu. Jednym z zakresów rzeczowych planu jest system obszarów chronionych, w tym obszary ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego, ochrony uzdrowisk oraz dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

Efektom wielowiekowej historii rozwoju osadniczego Wielkopolski są licznie zachowane zabytki w postaci dzieł architektury, reprezentujących wszystkie style, całych zespołów przestrzennych miast i wsi, zabytków ruchomych, dóbr kultury współczesnej, a także dziedzictwa niematerialnego.

Określone zostały także zagrożenia dla dziedzictwa kulturowego. Zachowanie wartości kulturowych województwa, oprócz działań ochronnych, wymaga także eliminacji zjawisk zagrażających zachowaniu i utrudniających dostępność dziedzictwa kulturowego (zabytków nieruchomych, w tym archeologicznych, ruchomych i niematerialnych), do których należą m.in.:

- a) intensywne procesy suburbanizacji w otoczeniu dużych i średnich miast – wyludnianie się centrów miast, a w konsekwencji ich degradacja przestrzenna i społeczno-gospodarcza;
- b) zainwestowanie przestrzeni na terenach otwartych oraz obszarów atrakcyjnych przyrodniczo i krajobrazowo;
- c) konflikty przestrzenne wynikające z przebiegu szlaków transportowych – brak obwodnic drogowych dla miejscowości o zachowanych historycznych układach przestrzennych wpisanych do rejestru zabytków – przez historyczne centra 32 miejscowości przebiegają drogi krajowe, przez 40 – drogi wojewódzkie, a przez 38 – drogi powiatowe;
- d) konflikty przestrzenne wynikające z potrzeb rozwoju naziemnych sieci infrastruktury technicznej, w tym instalacji do pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych;
- e) zagrożenia wynikające z lokowania w sąsiedztwie zabytków obiektów niedostosowanych do skali otoczenia, często stwarzających kolizję widokową w obszarach stanowiących przedpola ekspozycji dla obiektów cennych kulturowo oraz wynikające z nieodpowiedniej dbałości o estetykę nowych obiektów niedostosowaną do wartości przestrzeni, w której są realizowane;
- f) konflikty wynikające z prowadzonej działalności gospodarczej rolniczej i wydobywczej oraz wynikające z przeprowadzanych inwestycji budowlanych m.in. budowy nowych szlaków komunikacyjnych, linii energetycznych, zbiorników

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2024-2025

ków wodnych czy budownictwa w ujęciu ogólnym, wymagających prac ziemnych, zagrażające przede wszystkim zabytkom archeologicznym – ok. 68% stanowisk archeologicznych jest zagrożona w wyniku działalności rolniczej, tzw. głęboką orką, 1% w wyniku wydobywania kruszyw, 20% stanowisk – w wyniku działalności inwestycyjnej. Wśród zagrożeń dla zachowania dziedzictwa niematerialnego wymienić należy zjawiska związane z globalizacją, migracjami, postępującymi procesami urbanizacji i industrializacji, zanik przekazu międzypokoleniowego czy nadmierny ruch turystyczny.

Pośród działań na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego dla poszczególnych typów krajobrazów kulturowych wskazano poszczególne zadania takie jak np.:

- dla stref wysokiej intensywności procesów osadniczych – zapewnienie skoordynowanego rozwoju oraz integracji funkcjonalno-przestrzennej poprzez:
  - ochronę terenów cennych przyrodniczo i kulturowo – zachowanie istniejących terenów leśnych, łąk i pąstewisk oraz terenów rolniczych o najwyższej przydatności dla celów produkcji rolnej, a także zarządzanie i wyznaczanie nowych terenów zieleni publicznej oraz zachowanie i rewitalizacja obszarów i obiektów zabytkowych;
- dla stref średniej intensywności procesów osadniczych – zapewnienie równowagi pomiędzy potrzebami rozwoju i ochrony rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej oraz integracji funkcjonalno-przestrzennej poprzez:
  - ochronę terenów cennych przyrodniczo i kulturowo – zachowanie istniejących terenów leśnych, łąk i pąstewisk oraz terenów rolniczych o najwyższej przydatności dla celów produkcji rolnej, a także zarządzanie i wyznaczanie nowych terenów zieleni publicznej oraz zachowanie i rewitalizacja obszarów i obiektów zabytkowych
- w zakresie ochrony różnorodności biologicznej:
  - zachowanie, odtwarzanie i wzbogacanie sieci zieleni przydrożnej, w tym zabytkowych alei, stanowiących antropogeniczne korytarze ekologiczne i ważny element systemu ochrony krajobrazu;

Ważnym elementem jest wzmacnianie tożsamości narodowej i regionalnej poprzez działania ukierunkowane na osiągnięcie optymalnego stanu dziedzictwa kulturowego i krajobrazu. Polegać ma to na ochronie istniejących zasobów materialnych i duchowych oraz kreowaniu nowych jakości w obrębie poszczególnych dziedzin kulturowych, a zwłaszcza tworzeniu nowej jakości przestrzeni.

Wskazano m.in. następujące obiekty zabytkowe oraz obszary o najwyższych walorach środowiska kulturowego i przyrodniczego, wymagające zachowania i wzmocnienia działań ochronnych:

- obiekty znajdujące się na przebiegu Szlaku Piastowskiego: zabytki archeologiczne: stanowiska archeologiczne o własnej formie krajobrazowej, inne stanowiska archeologiczne ujęte w rejestrze zabytków;
- charakterystyczne dla regionu obiekty: założenia rezydencjonalne wraz z parkami, założenia folwarczne, obiekty sakralne (kościół katolickie i poewangelickie, synagogi), cmentarze, obiekty obronne, obiekty techniczne (przemysłowe, dworcowe, gospodarcze, stopnie wodne, młyny wodne, zabytkowe wiatraki), obiekty użyteczności publicznej, dobra kultury współczesnej, miejsca pamięci narodowej, w tym w szczególności pomniki, cmentarze, obozy jenieckie, miejsca bitew historycznych wraz z ich otoczeniem, obiekty związane z kulturą religijną w tym miejsca kultu i sanktuaria;
- historyczne układy przestrzenne miast i wsi oraz inne założenia kompozycyjne wraz z nawarstwieniami kulturowymi: pozostałe układy urbanistyczne miast i układy ruralistyczne wsi ujęte w rejestrze zabytków.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2024-2025

Elementem wspomagającym poznanie dziedzictwa kulturowego są zróżnicowane formy turystyki i rekreacji. Na obszarze województwa wielkopolskiego wskazuje się następujące obszary wizerunkowe dla rozwoju zróżnicowanych form turystyki o znaczeniu ponadregionalnym: Szlak Piastowski – stanowiący strategiczne pasmo kulturowe Wielkopolski, związane z początkami państwa polskiego.

W planie wskazano zasady zagospodarowania przestrzennego w zakresie ochrony i efektywnego wykorzystania potencjału kulturowego:

- 1) Zachowanie dziedzictwa i krajobrazu kulturowego m.in:
  - podnoszenie rangi ochrony najcenniejszych zabytków, w szczególności związanych z formowaniem się państwa polskiego zlokalizowanych na przebiegu Szlaku Piastowskiego,
  - poszerzanie rejestru zabytków o układy przestrzenne wsi oraz inne założenia kompozycyjne,
  - rewitalizacja najcenniejszych zabytkowych fragmentów historycznej struktury urbanistycznej,
  - określanie parametrów i wskaźników kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów z uwzględnieniem ochrony obszarów o najwyższych walorach kulturowych i przyrodniczych wraz z elementami specyficznymi dla kultury regionu,
  - wyznaczanie i określanie zasad ochrony otoczenia obiektów wartościowych oraz charakterystycznych elementów struktury krajobrazu: osi widokowych, dominant przestrzennych i panoram miejscowości, w tym pozostawienie obszarów niezainwestowanych, w celu zachowania ekspozycji widokowej na obiekty cenne, charakterystyczne dla krajobrazu kulturowego oraz ograniczanie lokalizowania naziemnych elementów wysokościowych infrastruktury technicznej w strefach ekspozycji widokowej;
- 2) Efektywne wykorzystanie dziedzictwa kulturowego:
  - kształtowanie zagospodarowania obszarów i obiektów stanowiących podstawę kreowania produktów turystycznych w oparciu o zasoby dziedzictwa wpływających na tożsamość narodową i regionalną.

2.2.4. Strategia rozwoju turystyki w województwie wielkopolskim

Przyjęta przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego 25 kwietnia 2016 r. **Strategia rozwoju turystyki w województwie wielkopolskim do 2020 roku** (Uchwała Nr XVIII/481/16), wśród priorytetów i celów rozwoju turystyki w województwie wskazuje główne pola strategiczne, w których generują i kumulują się procesy rozwojowe i działalność w dziedzinie turystyki. Pola te stanowią główne obszary wieloletnich i docelowych działań zmierzających do osiągnięcia celu nadrzędnego w turystyce wielkopolskiej. Do priorytetów rozwojowych zaliczono rozwój walorów turystycznych. Celem strategicznym jest tu podnoszenie atrakcyjności turystycznej regionu poprzez lepszą ochronę, ekspozycję i organizację zasobów kulturowych i przyrodniczych.

Opieka nad zabytkami wyłania się w dwóch celach operacyjnych:

1. Cel operacyjny I.5.1. *Wzrost atrakcyjności produktów turystyki wiejskiej.*

Współcześni turyści oczekują nie tylko wysokiej jakości usług, ale również indywidualnie dopasowanej oferty, która odpowiadać będzie na ich potrzeby i oczekiwania. Charakterystyczne jest przy tym poszukiwanie autentyczności i regionalizmu oraz nastawienie na poznawanie miejscowych zwyczajów. Niezbędnym warunkiem rozwoju turystyki wiejskiej jest wzrost jej atrakcyjności poprzez rozwój specjalistycznej i konkurencyjnej oferty, wykorzystującej zwyczaje, tradycje i kulturę wielkopolskiej wsi.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

  - 1) Wspieranie budowy i rozbudowy obiektów turystyki wiejskiej, w szczególności adaptacji obiektów zabytkowych na cele turystyczne (np. izby pamięci, skanseny).

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2024-2025

- 2) Wspieranie produktów specjalistycznych i konkurencyjnych, kładących nacisk na autentyczność, lokalność oraz kulturę (lokalne tradycje i zwyczaje), w tym tzw. „wiosek tematycznych”.
  - 3) Wspieranie imprez i wydarzeń promujących lokalną kulturę – tradycje i zwyczaje wielkopolskiej wsi oraz kuchnię regionalną.
  - 4) Wspieranie projektów związanych z poprawą estetyki wielkopolskiej wsi i obiektów turystyki wiejskiej.
2. Cel operacyjny IV.2.2. Wspieranie inwestycji w infrastrukturę noclegową na obszarach o dużej atrakcyjności i niedostatecznym zagospodarowaniu turystycznym.
- Dla realizacji celu konieczne są następujące kierunki działań:
- 1) Wspieranie inwestycji związanych z adaptacją obiektów zabytkowych (dwory, pałace, kamienice, zabudowa wiejska) na cele związane ze świadczeniem usług noclegowo-gastronomicznych.

W diagnozie turystyki w województwie wielkopolskim podkreślone zostały walory antropogeniczne Wielkopolski, będącej kolebką państwowości polskiej, na terenie której zlokalizowane są obiekty o wczesnośredniowiecznym rodowodzie. Dzięki nim Wielkopolska należy do regionów bogatych w walory krajoznawcze.

Klasyfikacja walorów krajoznawczych

Do przeprowadzenia analizy zróżnicowania typologicznego walorów, przyjęto klasyfikację rzeczową zawartą w założeniach programowych i organizacyjnych Inwentaryzacji Krajoznawczej PTTK. Klasyfikacja inwentaryzacyjna obejmuje osiem typów obiektów, z czego punkty 2 – 7 dotyczą walorów kulturowych:

- 1) **Środowisko przyrodnicze** (obiekty geologiczne, krajobraz, wody powierzchniowe, formy ochrony przyrody, parki i ogrody).
- 2) **Obiekty archeologiczne** (grodziska, rezerваты, cmentarzyska, dawne miejsca produkcji, miejsca i zabytki kultowe).
- 3) **Zabytki architektury i urbanistyki** (założenia miejskie, budynki mieszkalne, pałace i dwory, obiekty i zespoły sakralne, obiekty użyteczności publicznej, obiekty obronne, budynki gospodarcze, obiekty małej architektury).
- 4) **Upamiętnione miejsca historyczne** (miejsca bitew i innych wydarzeń historycznych, cmentarze, pomniki, tablice pamiątkowe i epitafia, miejsca związane z wybitnymi ludźmi i in.).
- 5) **Zabytki techniki** (obiekty przemysłowe, rzemieślnicze, transportu i komunikacji, budowle hydrotechniczne i wiatrowe, obiekty górnictwa, zegary słoneczne i wieżowe).
- 6) **Muzea, archiwa, zbiory** (muzea i zbiory ponadregionalne, regionalne, skanseny, izby regionalne, pamięci narodowej, zbiory prywatne o wartości krajoznawczej).
- 7) **Obiekty i ośrodki kultury ludowej** (układy ruralistyczne, obiekty sakralne, chałupy, zagrody, budynki gospodarcze, przemysłowe, rzemieślnicze, czynne ośrodki sztuki ludowej, folklor).
- 8) **Obiekty współczesne** (powstałe po 1945 roku), imprezy (założenia przestrzenne, obiekty użyteczności publicznej, budynki mieszkalne, tradycyjne imprezy kulturalne i in.).

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2024-2025**2.2.5. Wielkopolski Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami**

Województwo Wielkopolskie posiada **Wielkopolski Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2021-2024** wprowadzony uchwałą nr XXXVII/714/21 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z 4 stycznia 2021 r. Program kontynuuje wskazując następujące cele:

1. Zahamowanie procesów degradacji zabytków, poprawa ich stanu zachowania oraz optymalizacja skuteczności systemu ochrony dziedzictwa materialnego i niematerialnego województwa wielkopolskiego
2. Budowanie tożsamości regionalnej i narodowej oraz świadomości społecznej mieszkańców Wielkopolski w oparciu o wartości dziedzictwa kulturowego.
3. Włączenie materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego w rozwój społeczny, kulturowy i ekonomiczny województwa.
4. Rozwijanie przedsięwzięć ułatwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.
5. Podejmowanie i określenie warunków współpracy z właścicielami obiektów zabytkowych.

2.2.6. Audyt krajobrazowy województwa wielkopolskiego

Audyt krajobrazowy województwa wielkopolskiego został przyjęty przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego Uchwałą Nr LI/1000/23 z 27 marca 2023 roku w sprawie. Audyt krajobrazowy stanowi podstawę do podejmowania działań w zakresie ochrony i kształtowania krajobrazu poprzez uwzględnienie wniosków i rekomendacji w dokumentach planistycznych szczebla regionalnego i lokalnego. Zapisy audytu krajobrazowego wzmocnią także ochronę krajobrazu na obszarach objętych ochroną prawną.

Zakres rzeczowy audytu krajobrazowego wynika z art. 38a ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Audyt krajobrazowy identyfikuje krajobrazy występujące na obszarze województwa, określa ich cechy charakterystyczne, unikatowe i syntetyczne oraz dokonuje oceny ich wartości.

Zgodnie z art. 38a ust. 3 ustawy w audycie krajobrazowym określa się w szczególności:

- krajobrazy występujące na obszarze danego województwa,
- lokalizację krajobrazów priorytetowych,
- lokalizację i granice obszarów prawnie chronionych:
  - parków kulturowych,
  - parków narodowych, rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu,
  - obiektów znajdujących się na listach Światowego Dziedzictwa UNESCO, obszarów Sieci Rezerwatów Biosfery UNESCO (MaB) lub obszarów i obiektów proponowanych do umieszczenia na tych listach,
- zagrożenia dla możliwości zachowania krajobrazów priorytetowych oraz krajobrazów w obrębie obszarów lub obiektów objętych formami ochrony,
- rekomendacje i wnioski dotyczące kształtowania i ochrony krajobrazów priorytetowych oraz krajobrazów w obrębie obszarów lub obiektów objętych formami ochrony,
- lokalne formy architektoniczne zabudowy w obrębie krajobrazów priorytetowych.

Na dokument audytu krajobrazowego województwa wielkopolskiego składają się:

- a) Tekst wprowadzający.

Folder zawiera wprowadzenie do audytu krajobrazowego województwa wielkopolskiego, w którym przedstawiono m.in. etapy sporządzania audytu, jego znaczenie w planowaniu przestrzennym oraz przyjęte metodyki i zastosowane dane.
- b) Krajobrazy województwa wielkopolskiego.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2024-2025

Folder zawiera granice i wykaz wszystkich krajobrazów województwa, w tym zestawienie krajobrazów dla poszczególnych gmin. Każdy krajobraz jest oznaczony unikalnym numerem id.

c) Charakterystyka krajobrazów województwa wielkopolskiego.

Folder zawiera zestawienie cech analitycznych (przyrodniczych, kulturowych) i syntetycznych dla każdego krajobrazu oraz charakterystykę poszczególnych krajobrazów. Zgodnie z rozporządzeniem wykonawczym charakterystykę krajobrazów realizuje się w formie modułów od I do V. Moduł V realizowany jest tylko dla krajobrazów priorytetowych i zawiera informacje o dokumentacji fotograficznej i kartograficznej.

d) Ocena krajobrazów województwa wielkopolskiego.

Folder zawiera karty oceny wszystkich krajobrazów, w podziale na krajobrazy priorytetowe i pozostałe (niemające statusu krajobrazu priorytetowego). Wyniki tej oceny są niezbędne do wskazania krajobrazów priorytetowych.

e) Priorytety.

Folder zawiera dane dotyczące krajobrazów priorytetowych – zestawienie krajobrazów priorytetowych (w tym zestawianie w poszczególnych gminach), ich granice, lokalne formy architektoniczne oraz szczegółowe analizy poszczególnych krajobrazów priorytetowych składające się z tekstu, załączników graficznych oraz zdjęć.

f) Formy ochrony krajobrazów województwa wielkopolskiego.

Folder zawiera dane dotyczące krajobrazów w granicach obszarów prawnie chronionych tj. parki kulturowe, parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe i obszary chronionego krajobrazu - zestawienia i granice form ochrony na terenie województwa oraz analizy krajobrazów w obrębie tych obszarów. Dla każdej formy ochrony została przeprowadzona analiza składająca się z tekstu oraz załączników graficznych.

g) Propozycje form ochrony krajobrazów województwa wielkopolskiego.

Folder zawiera propozycje (rekomendacje) obszarów, które powinny zostać objęte formami ochrony przyrody lub zabytków. Przedstawiono wykazy obszarów i obiektów wskazanych do objęcia ochroną prawną oraz zobrazowano ich lokalizację na załącznikach graficznych. W tym folderze zawarto również obszary do uzupełnienia stanu wiedzy w zakresie nowych form ochrony.

2.2.7. Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Wrzesińskiego

Głównym dokumentem o zasięgu powiatowym dotyczącym opieki nad zabytkami jest **Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Wrzesińskiego na lata 2022-2025** przyjęty przez Radę Powiatu we Wrześni Uchwałą nr 280/XLVI/2022 z dnia 16 września 2022 r. Jest to dokument o charakterze uzupełniającym w stosunku do innych aktów planowania w powiecie. Nie stanowi aktu prawa miejscowego, lecz jest dokumentem polityki administracyjnej w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Program finansowany jest ze środków pochodzących z budżetu powiatu wrzesińskiego, funduszy zewnętrznych i innych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2024-2025**2.2.8. Strategia rozwoju powiatu wrzesińskiego**

Rada Powiatu we Wrześni uchwałą nr 36/VI/2015 z dnia 21 maja 2015 r. przyjęła **Strategię rozwoju powiatu wrzesińskiego na lata 2014 - 2020**, zaś uchwałą nr 118/XIX/2016 z dnia 2 czerwca 2016 r. dokonała jej zmiany. Rada Powiatu Wrzesińskiego uchwałą nr 361/LVII/2023 z 15 listopada 2023 r. uchwaliła **Strategię rozwoju powiatu wrzesińskiego do roku 2030**". Jednym z obszarów strategicznych jest: Dziedzictwo kulturowe, oferta czasu wolnego, turystyka i sport (rodz. 4). Celem działań jest rozwój oferty wykorzystania czasu wolnego, bazującej na tradycjach i walorach turystycznych powiatu wrzesińskiego. W strategii ukazane jest spojrzenie na zabytki i dziedzictwo kulturowe w kontekście rozwoju oferty usług turystycznych. Jako element rozpoznawalność dziedzictwa w powiecie wrzesińskim, z terenu gminy Wrzesnia wskazuje się Szlak Piastowski, w tym Rezerwat Archeologiczny Gród w Grzybowie oraz Strajk dzieci wrzesińskich - Muzeum Regionalne im. Dzieci Wrzesińskich. W strategii zakłada się badanie i dokumentowanie lokalnego i regionalnego dziedzictwa kulturowego powiatu, wspieranie i promocję folkloru, tradycji i sztuki ludowej, rozpowszechnianie lokalnej twórczości i dziedzictwa kulturowo-historycznego.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028**3. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO
GMINY MIŁOŚLAW****3.1. Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy**

Najcenniejsze zgrupowania zabytków nieruchomych znajdują się historycznym układzie urbanistycznym miasta Miłosław. Sam układ urbanistyczny miasta wpisany został do rejestru zabytków 30.09.1993 r. pod nr 2278/A. Śródmieście rozłożone jest na jednym ze wzgórz tzw. Ozu Wrzesińskiego (Miłosławskiego). Układ zabudowy rozplanowany jest po obu stronach wzniesienia. Doliny u stóp wzniesienia zajmują podmokłe tereny i stawy rybne. Rynną północną płynie struga Szywra (Miłosławka). Centrum układu stanowi trapezowaty rynek. Swoją kształt plac uzyskał w wyniku częściowego zabudowywania dawnego długiego i wąskiego miejsca targowego, sięgającego kościoła parafialnego św. Jakuba z 1620 r. stojącego na szczycie ozu. Zabudowa rynku zwarta, przeważnie piętrowa, w układzie kalenicowym. Najstarsze budynki mieszkalne pochodzą z I poł. XIX w. Poza układem urbanistycznym wartości zabytkowe posiadają także kościół i klasztor pofilipiński w Biechowie, kościół i dawna oberża w Czeszewie, parki w zespołach dworskich lub folwarcznych oraz cmentarze a także zabytki archeologiczne (grodziska, cmentarzyska).

3.2. Zabytki nieruchome

Zabytkiem nieruchomym jest nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, które są dziełem człowieka lub są związane z jego działalnością. Zabytkiem nieruchomym są także nieruchome zabytki archeologiczne, będące pozostałością (powierzchniową, podziemną lub podwodną) egzystencji człowieka. Kodeks Cywilny (Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny - Dz.U. 2019, poz. 1145) nieruchomości dzieli na trzy rodzaje: 1. gruntowe stanowiące część powierzchni ziemi, 2. budynkowe trwale związane z gruntem, 3. lokalowe będące częścią budynku. Zabytkiem nieruchomym może być wybrana część lub całość nieruchomości. Oprócz budynków lub budowli zabytki nieruchome to także miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne lub działalność wybitnych ludzi lub instytucji. W ustawie wymienione są także krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne i ruralistyczne, budownictwo obronne, obiekty techniki, cmentarze i parki. Ze względu na posiadane wartości historyczne, artystyczne lub naukowe w interesie społecznym jest zachowanie zabytków poprzez otoczenie ich ochroną i opieką.

Najcenniejsze zabytki wpisuje się do rejestru zabytków prowadzonego przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy (art. 9, pkt 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku (art. 9).

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028
3.2.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków
Ewidencja zabytków nieruchomych z terenu gminy Miłosław wpisanych do rejestru zabytków
źródło: Narodowy Instytut Dziedzictwa – Rejestr Zabytków Województwa Wielkopolskiego, dostęp 31 sierpnia 2024 r.¹
ustalenia adresów oraz uzupełnienia – S. Mazurkiewicz

Lp.	Miejscowość	Adres/miejsce	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru zabytków
1.	Biechowo	Biechowo 12	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. NARODZENIA NMP w zespole klasztornym filipinów	I. 1734-50	2463/A z 4.03.1933
2.	Biechowo	Biechowo 12	KLASZTOR, ob. plebania w zespole klasztornym filipinów	I. 1725-65	416/A z 28.11.1968
3.	Biechowo	Biechowo 12	OGRÓD KLASZTORNY w zespole klasztornym filipinów	XVIII w.	1982/A z 7.12.1984
4.	Bugaj	Bugaj, b. nr.	ZAMECZEK MYŚLIWSKI „BAŻANTARNIA”	pol. XIX w.	253/A z 17.09.1968
5.	Bugaj	Bugaj 10	FOLWARK „NA BUGAJU”	1 poł. XIX w.	963/A z 5.03.1970
6.	Bugaj	Bugaj 10	KUŹNIA	1 poł. XIX w.	1922/A z 9.12.1983
7.	Bugaj - Bagatelka	Bagatelka nr 4 i nr 6	BUDYNEK dawnego NADLEŚNICTWA	1849 r.	1916/A z 1.12.1983
8.	Czeszewo	Czeszewo, b. nr.	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. ŚW. MIKOŁAJA, drewniany	1792 r.	2464 z 14.03.1933
9.	Czeszewo	ul. Miłosławska 22	dawna KARCZMA	XVIII w.	959/A z 5.03.1970
10.	Czeszewo	ul. Szkolna 29	LEŚNICZÓWKA	k. XIX w.	2206/A z 15.05.1991
11.	Mikuszewo	Mikuszewo 23	PALAC w zespole pałacowym	k. XIX w.	2208/A z 24.06.1991
12.	Mikuszewo	Mikuszewo	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole pałacowym	k. XIX w.	1979/A z 14.12.1984
13.	Miłosław	śródmieście	ZAŁOŻENIE URBANISTYCZNE	XIV-XIX w.	2278/A z 0.09.1993
14.	Miłosław	ul. Kościelna 9	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. ŚW. JAKUBA AP.	1620 r., 1845 r.	954/A z 5.03.1970
15.	Miłosław	ul. Kościelna 9	DZWONNICA PRZY KOŚCIELE PARAFIALNYM PW. ŚW. JAKUBA AP.	1854 r.	1126/Wkp/A z 17.09.2021 r.
16.	Miłosław	ul. Kościelna 9	OGRODZENIE KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO PW. ŚW. JAKUBA AP.	1854 r.	1125/Wkp/A z 17.09.2021 r.
17.	Miłosław	ul. Zamkowa 22 (w dokumentacji WUOZ ul. Zamkowa 21)	KOŚCIÓŁ EWANGELICKI, obecnie Powiatowa Scena Kultury „Zamkowa”	I. 1874-1875	1923/A z 29.12.1983
18.	Miłosław	ul. Poznańska 1 a	PALAC w zespole pałacowym	pocz. XIX w.	2304 z 17.06.1994
19.	Miłosław	obręb geodezyjny Bugaj	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole pałacowym	pocz. XIX w.	2304 z 17.06.1994
20.	Miłosław/Bugaj	Bugaj 2	OFICyna w zespole pałacowym	pocz. XIX w.	1738/A z 2.12.1975

¹ Rejestr zabytków prowadzi Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków - Wielkopolski Wojewódzki Konsenator Zabytków. Zbiór posiadanych przez Narodowy Instytut Dziedzictwa (NID) dokumentów może być niekompletny, dlatego możliwe są rozbieżności pomiędzy publikowanym wykazem danych, a stanem rzeczywistym. NID dokłada wszelkich starań aby wdrożyć procedury pozwalające na bieżącą aktualizację repozytorium cyfrowego decyzji administracyjnych dotyczących rejestru zabytków. Ze względu na ewolucję przepisów prawnych związanych z ochroną zabytków trwającą od 1918 r. (dekret Rady Regencyjnej o opiece nad zabytkami sztuki i kultury) oraz zmieniające się zasady prowadzenia rejestru i postrzegania wartości obiektów zabytkowych zasób jest niejednorodny, a informacje tworzone na jego podstawie mogą wymagać aktualizacji. W miarę możliwości autor Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław informuje o rozbieżnościach w dokumentacji oraz wskazuje stan faktyczny.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028

21.	Miłosław	ul. Zamkowa 13	SZKOŁA LUDOWA	pol. XIX w.	1105/A z 6.05.1970
22.	Miłosław	ul. Zamkowa 20	DOM	1868 r.	1915/A z 1.12.1983
23.	Miłosław	pl. Wiosny Ludów 14	DOM	1851 r.	1914/A z 1.12.1983
24.	Miłosław	pl. Wiosny Ludów 24	DOM „BAZAR”	pocz. XX w.	1924/A z 29.12.1983
25.	Miłosław	ul. Wrzesińska 24	DOM	ok. 1887 r.	2222/A z 2.01.1992
26.	Nowa Wieś Podgórna	Nowa Wieś Podgórna	DWÓR MYŚLIWSKI (piwnice)	pocz. XIX w.	955/A z 5.03.1970

3.2.2. Pozostałe zabytki nieruchome niewpisane do rejestru zabytków

Obiekty zabytkowe zarówno te wpisane do rejestru zabytków jak i pozostałe ujmowane są w wojewódzkiej ewidencji zabytków jak i w gminnych ewidencjach zabytków.

Gminna ewidencja zabytków jest podstawą do stworzenia gminnego programu opieki nad zabytkami. Gminna ewidencja zabytków prowadzona jest przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy (art. 22 ust. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - Dz.U. 2024, poz. 1992). W gminnej ewidencji zabytków ujęte są zabytki nieruchome tj.: budynki, układy urbanistyczne, zespoły budowlane i zabytki archeologiczne. Stosownie do art. 22 ust 5 ww. ustawy:

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru,
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- 3)²⁾ inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

²⁾ Uznany za niezgodny z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej z dniem 18 maja 2023 r. w zakresie, w jakim ogranicza prawo własności nieruchomości przez dopuszczenie ujęcia nieruchomości jako zabytku nieruchomego w gminnej ewidencji zabytków, bez zapewnienia właścicielowi gwarancji ochrony prawnej przed dokonaniem takiego ograniczenia, na podstawie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 maja 2023 r. sygn. akt P 12/18 (Dz. U. poz. 951).

Gminna ewidencja zabytków ma charakter zbioru otwartego. Ujęcie obiektu w gminnej ewidencji zabytków nie jest formą prawnej ochrony zabytku jaką jest wpis do rejestru zabytków. Jakkolwiek dla obiektu uwzględnionego w gminnej ewidencji zabytków istnieje obowiązek uzgodnienia przez właściwy organ architektoniczno – budowlany z organem decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy (art. 53 i 60 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r. Dz.U. 2024, poz. 1130) oraz uzgadniania pozwolenia na budowę lub rozbiórkę (ustawa z dnia 7 lipca 1994 r., art. 39 ust. 3 Prawa budowlanego Dz.U. 2024, poz. 725).

Gmina Ewidencja Zabytków Gminy Miłosław została wykonana w 2009 r. przed przygotowaniem pierwszego Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2010-2013 i nie została przyjmowana zarządzeniem burmistrza (wówczas w 2009 r. nie wymagano odrębnego zarządzenia odnośnie wprowadzenia GEZ, za termin zaprowadzenia GEZ przyjęto datę uprawomocnienia uzgodnieniowego z WUOZ Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami w 2010 r.).

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028

Wykaz obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Miłosław

źródło: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Poznaniu, karty adresowe Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Miłosław

L.p.	Miejscowość	Obiekt główny	Elementy składowe	Uwagi
1.	Bagatelka	Zespół leśniczówki	a) leśniczówka, mur., ok. 1849 r. b) 2 budynki gospodarcze (połączone), mur., 2 poł. XIX w.	
2.	Białe Piątkowo	Zespół folwarczny	a) stajnia i obora, mur., 1878 r., b) stodoła, późn. stodoła i owczarnia, mur., 4 ćw. XIX w., c) chlewnia, późn. kurnik, mur., k. XIX w., d) obora, późn. owczarnia, mur., 4 ćw. XIX w., e) spichlerz, mur., 4 ćw. XIX w., f) 2 dwojaki, ob. domy, mur., 2 poł. XIX w., g) czworak, ob. dom, mur., 4 ćw. XIX w., h) ośmiorak, ob. dom, mur., 4 ćw. XIX w.	
3.	Białe Piątkowo	Dom nr 15, mur., 1935 r.		
4.	Białe Piątkowo	Dom nr 16, mur., 1910 r.		
5.	Białe Piątkowo	Dom nr 18, mur., 2 dek. XX w.		
6.	Białe Piątkowo	Dom nr 31, mur., k. XIX w.		
7.	Biechowo	Zespół klasztorny Filipinów, ob. paulinów	a) kościół parafialny p.w. Narodzenia NMP, mur., 1725 - 1765, dokończony ok. 1765 r., wieże po 1777 r., helmy wież XIX w. b) klasztor, ob. plebania, mur., 1725 - 1765, c) ogrodzenie z bramą, mur. i mur.-żel., k. XVIII w., d) park (ogród poklęsztorny), poł. XVIII w.	
8.	Biechowo	Szkoła, mur., 4 ćw. XIX w.		
9.	Biechowo	Zespół folwarczny (dawne gospodarstwo klasztorne)	a) stajnia i chlewnia, mur., lata 20 XX w., b) obora, ob. magazyn, mur., 4 ćw. XIX w., c) czworak, ob. dom nr 8, mur., XIX/XX w., d) czworak, ob. dom nr 10, mur., XIX/XX w., e) dom, ob. dom nr 6, mur., XIX/XX w.	
10.	Biechowo	Dom z częścią gospodarczą nr 26, mur., 4 ćw. XIX w.		
11.	Bugaj	Zespół zameczku myśliwskiego Mielżyńskich tzw. bażantarnia, mur., ok. poł. 1850 r.	a) zameczek, b) most arkadowy z amboną myśliwską, c) budynek gospodarczy, d) mur obronny ze strzelnicami	
12.	Bugaj	Zespół folwarczny „Na Bugaju”	a) rządówka, mur., 2 poł. XIX w., b) stajnia, mur., 4 ćw. XIX w., c) stodoła, mur., 2 poł. XIX w., d) spichlerz, mur., 2 poł. XIX w., e) kuźnia, mur., ok. poł. XIX w., f) gorzelnia, mur., 2 poł. XIX w., g) browar, późn. młyn, mur., k. XIX w., h) dom mieszkalny ogrodnika, mur., ok. poł. XIX w., i) szklarnia, mur., k. XIX w., j) ogrodzenie z 3 bramami, mur., ok. poł. XIX w., k) 8 czworaków, ob. domów, mur., ok. poł. XIX w., l) ośmiorak, mur., 4 ćw. XIX w., m) szkoła, późn. przedszkole, mur., XIX/XX w.	
13.	Chlebowo	Szkoła, mur., pocz. XX w.		
14.	Wyłączono z Gminnej Ewidencji Zabytków obiekt Chlebowo, zagroda nr 28, dom, drewn., pocz. XX w., obora, mur., 1 ćw. XX w. – Zarządzenie Nr 2/2017 Burmistrza Gminy Miłosław z 20 stycznia 2017 r.			
15.	Chrustowo	Pozostałości zespołu folwarchnego	a) stajnia i chlewnia, późn. owczarnia, mur., 4 ćw. XIX, b) ośmiorak, mur., 4 ćw. XIX w.	
16.	Czeszewo	Zespół kościoła parafialnego p.w. Św. Mikołaja	a) kościół, pw. św. Mikołaja, 1792 r., b) dzwonnica, drewn., XIX w., c) plebania, mur., 1903 r.	
17.	Czeszewo	Dom parafialny, mur., 1931 r. ul. Szkolna 7		
18.	Czeszewo	Szkoła, mur., 1 dek. XX w.		

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028

		ul. Szkolna 27		
19.	Czeszewo	Karczma, k. XVIII w., ul. Miłosławska 22		
20.	Czeszewo	Zespół dawnego folwarku ul. Szkolna 29	a) rządcówka, mur., 4 ćw. XIX w., b) dwojak, ob. dom, ul. Szkolna 21, mur., 1 dek. XX w., c) stodoła i magazyn, mur., 4 ćw. XIX w.	
21.	Czeszewo	Dom, mur, 1932 r. ul. Leśna 17		
22.	Czeszewo	Dom mur. 1932 r. ul. Leśna 41		
23.	Czeszewo	Dom, szach., 1 ćw. XX w. ul. Leśna 105		
24.	Czeszewo	Dom bez numeru, mur. 1901 r. ul. Leśna (obok nr 50)		
25.	Czeszewo	Dom, glin., 3 ćw. XIX w. ul. Miłosławska 11		
26.	Czeszewo	Dom, szach., 3 ćw. XIX w. ul. Słoneczna 14		
27.	Czeszewo	Dom, mur., pocz. XX w. ul. Słoneczna 20		
28.	Czeszewo	Dom, mur., 1904 r. ul. Słoneczna 58		
29.	Czeszewo	Dom, mur., lata 20-30 XX w. ul. Słoneczna 24		
30.	Czeszewo-Budy	Zespół folwarczny	a) rządcówka, mur., k. XIX w., b) obora, mur., 1 ćw. XX w., c) chlewnia, mur., 4 ćw. XIX w., d) olejarnia, ob. skład, szach., 4 ćw. XIX w.	
31.	Franulka	Pozostałości zespołu folwarcznego	a) obora, późn. owczarnia, mur., 4 ćw. XIX w., przedłużona po 1945 r., b) stodoła, późn. owczarnia, mur., 1877 r.	
32.	Gorzyce	Zespół szkoły, ob. zagroda nr 12	a) szkoła, mur. pocz. XX w., b) stodoła, szach., pocz. XX w., c) budynek gospodarczy, mur. pocz. XX w.	
33.	Gorzyce	Zespół folwarczny	a) dwór, mur., 4 ćw. XIX w., b) park krajobrazowy, 4 ćw. XIX w., c) kuźnia, mur., 4 ćw. XIX w., d) czworak, mur., 2 poł. XIX w., e) sześciórak, mur., 4 ćw. XIX w. Wyłączono z Gminnej Ewidencji Zabytków obiekty: budynek stodoły oraz budynek obory, mur., k. XIX w., stodoła, mur., 4 ćw. XIX w., - Zarządzenie Nr 45/2018 Burmistrza Gminy Miłosław z 17 lipca 2017 r.	
34.	Gorzyce	Dom nr 5, mur., lata 20 XX w.		
35.	Kębłowo	Szkoła, mur., 2 dek. XX w.		
36.	Kębłowo	Zespół folwarczny	a) rządcówka, mur., XIX/XX w., b) obora, mur., k. XIX w., c) stodoła, mur., k. XIX w., d) czworak, mur., 2 poł. XIX w., e) sześciórak, mur., 4 ćw. XIX w.	
37.	Kozubiec	Pozostałości zespołu folwarcznego	a) spichlerz, mur., 1 ćw. XX w., b) 2 czworaki, ob. domy, mur., 2 poł. XIX w., c) ośmiorak, ob. dom, mur., k. XIX w.	
38.	Książno	Szkoła, mur., pocz. XX w.		

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028

39.	Książno	Skład kolonialny, mur., 1907 r. XX w.		
40.	Książno	Dom nr 24, mur., 1910 r.		
41.	Książno	Dom nr 6, mur., pocz. XX w.		
42.	Książno	Dom nr 13a, mur., 4 ćw. XIX w.		
43.	Książno	Dom z cz. gospodarczą nr 25, mur., ok. 1906 r.		
44.	Książno	Dom nr 29, mur., 1910 r.		
45.	Książno	Dom nr 32, mur., 2 dek. XX w.		
46.	Lipie	Zespół folwarczny	a) chlewnia i magazyn, mur., 4. ćw. XIX w., b) dwór - gorzelnia, 4 ćw. XIX w., c) czworak, mur., 4. ćw. XIX w., d) ośmiorak, mur., 1. dek. XX w.	
47.	Mikuszewo	Zespół szkoły	szkoła, ob. dom nr 46, stodoła, mur., k. XIX w.	
48.	Mikuszewo	Zespół zajazdu "Na rozdzożu"	zajazd, mur., stodoła, szach. l. 1890-1892	
49.	Mikuszewo	Zespół dworsko – folwarczny	a) pałac, mur., ok. 1890 r., Mikuszewo 23, b) rządówka, ob. dom, mur., k. XIX w., Mikuszewo 16 c) owczarnia, mur., 4. ćw. XIX w., Mikuszewo 23, d) obora, późn. dom z częścią gospodarczą, mur., 4. ćw. XIX w., Mikuszewo 17 e) owczarnia, późn. dom z częścią gospodarczą, mur., 4. ćw. XIX w., Mikuszewo 18, f) stajnia, mur., 4. ćw. XIX w., Mikuszewo 20, g) stodoła, mur., szach., 4 ćw. XIX w., Mikuszewo 15, h) park, k. XIX w., i) kolonia mieszkalna: ob. domy, mur., 4. ćw. XIX w. Mikuszewo 47-48, 50-53, 54-57, 58; Wyłączono z Gminnej Ewidencji Zabytków obiekt: dom pracowników gorzelni, ob. dom, mur., k. XIX w., - Zarządzenie Nr 28/2017 Burmistrza Gminy Miłosław z 27 czerwca 2017 r.	
50.	Mikuszewo	Stodoła w zagrodzie nr 25 mur., 1 dek. XX w.		
51.	Mikuszewo	Dom nr 36 mur. pocz. XX w.		
52.	Mikuszewo	Dom nr 4, mur., 1910		
53.	Mikuszewo	Dom nr 26, mur., 1914 r.		
54.	Mikuszewo	Dom nr 31, mur., 1 dek. XX w.		
55.	Mikuszewo	Dom nr 45, mur., 1 dek. XX w.		
56.	Mikuszewo	Dom, późn. poczta, mur., 4 ćw. XIX w.		
57.	Splawik k. Mikuszewa	Zespół leśniczówki	leśniczówka, mur., stodoła, mur., pocz. XX w.	
58.	Miłosław	Układ urbanistyczny		
59.	Miłosław	Zespół kościoła parafialnego pw. św. Jakuba	a) kościół, mur., ok. 1620 r., b) dzwonnica, mur., ok. 1850 r., c) ogrodzenie, mur., poł. XIX w., d) plebania, ul. Kościelna nr 8, mur., 2 poł. XIX w.	
60.	Miłosław	Kościół Ewangelicko - Augsburski, mur., 1872 r., wieża 1879 r.		
61.	Miłosław	Kaplica cmentarna, ul. Palczyńska, mur., 1873 r.		
62.	Miłosław	Magistrat ul. Wrzesińska 19, mur., 1 ćw. XX w.		
63.	Miłosław	Szkoła, ul. Zamkowa 13, mur., ok. poł. XIX w.		

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028

64.	Miłosław, ul. Dworcowa	Zespół dworca kolejowego, ul. Dworcowa	a) dworzec, mur., 2 poł. XIX w., b) 3 domy nr 2, 4 i 6, mur., 2 poł. XIX w., c) dom, ul. Mostowa 3, mur., 2 poł. XIX w.	
65.	Miłosław	Gazownia miejska, ul. Wrzesińska 16, mur., pocz. XX w.		
66.	Miłosław, ul. Poznańska	Zespół pałacowo-parkowy im. Kościelskich	a) pałac, pierwotnie willa zw. altaną lub kasynem, mur., lata 20 XIX w., b) oficyna, mur., 1 poł. XIX w., c) dom ogrodnika, mur., 1854 r., d) brama, żel., XVIII w., e) ogrodzenie, mur., ok. poł. XIX i XX w., f) park krajobrazowy, poł. XIX w.	
67.	Miłosław, ul. Dolna	Dom nr 1, mur., pocz. XX w.		
68.	Miłosław, ul. Dolna	Dom nr 1a, mur., 1 ćw. XX w.		
69.	Miłosław, ul. Dolna	Dom nr 3, mur., k. XIX w.		
70.	Miłosław, ul. Dolna	Dom nr 4, mur., 4 ćw. XIX w.		
71.	Miłosław, ul. Dolna	Dom nr 6, mur., pocz. XX w.		
72.	Miłosław, ul. Dolna	Dom nr 7, mur., 4 ćw. XIX w.		
73.	Miłosław, ul. Dolna	Dom nr 9, mur., 4 ćw. XIX w.		
74.	Miłosław, ul. Dolna	Dom nr 10, mur., XIX/XX w.		
75.	Miłosław, ul. Dolna	Dom nr 11, mur., 2 poł. XIX w.		
76.	Miłosław, ul. Dolna	Dom nr 14, mur., 4 ćw. XIX w.		
77.	Miłosław, ul. Dolna	Dom nr 15, mur., pocz. XX w.		
78.	Miłosław, ul. Dolna	Dom nr 16, mur., 4 ćw. XIX w.		
79.	Miłosław, ul. Kościelna	Dom nr 1, mur., 3 ćw. XIX w.		
80.	Miłosław, ul. Kościelna	Dom nr 2, mur., k. XIX w.		
81.	Miłosław, ul. Kościelna	Dom nr 3, mur., 3 ćw. XIX w.		
82.	Miłosław, ul. Kościelna	Dom nr 6, mur., 3 ćw. XIX w.		
83.	Miłosław, ul. Kręta	Dom nr 2, mur. pocz. XX w.		
84.	Miłosław, ul. Łąkowa	Dom nr 4, mur., 1935 r.		
85.	Miłosław, ul. Niepodległości	Dom nr 4, mur., XIX/XX w.		
86.	Miłosław, ul. Niepodległości	Dom nr 5, mur., k. XIX w.		
87.	Miłosław, ul. Niepodległości	Dom nr 9, mur., 1909 r.		
88.	Miłosław, ul. Niepodległości	Dom nr 10, mur., 1 ćw. XX w.		
89.	Miłosław, ul. Pałczyńska	Dom nr 3, ob. komisariat policji, mur., pocz. XX w.		
90.	Miłosław, ul. Pałczyńska	Dom nr 6, mur., pocz. XX w.		
91.	Miłosław, ul. Poznańska	Zespół domu nr 4	dom, mur., stolarnia, mur., 4 ćw. XIX w.	
92.	Miłosław, ul. Poznańska	Dom nr 2, mur., 4 ćw. XIX w.		

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028

93.	Miłosław, ul. Poznańska	Dom nr 20, mur. I. 20. XX w.		
94.	Miłosław, ul. Poznańska	Dom nr 25, mur. I. 30. XX w.		
95.	Miłosław, ul. Poznańska	Dom nr 31, mur. 1913 r.		
96.	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 2, mur., 1911 r.		
97.	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 3, mur., lata 20-30 XX w.		
98.	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 5, mur., 4 ćw. XIX w.		
99.	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 8, mur., 1 dek. XX w.		
100.	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 9, mur., 1937 r.		
101.	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 10, mur., I. 20 – 30 XX w.		
102.	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 11, mur., k. XIX w.		
103.	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 13, mur., 4 ćw. XIX w.		
104.	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 20, mur., 1 ćw. XX w.		
105.	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 22, mur., k. XIX w.		
106.	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 23, mur., pocz. XX w.		
107.	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 24, mur., lata 20 XX w.		
108.	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 27, mur., 4 ćw. XIX w.		
109.	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 28, mur., 4 ćw. XIX w.		
110.	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 32, mur., pocz. XX w.		
111.	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 43, mur., lata 40 XX w.		
112.	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 58, mur., lata 40 XX w.		
113.	Miłosław, ul. Sienkiewicza	Dom nr 2, mur., k. XIX w.		
114.	Miłosław, ul. Sienkiewicza	Dom nr 3, mur., pocz. XX w.		
115.	Miłosław, ul. Sienkiewicza	Dom nr 4, mur., k. XIX w.		
116.	Miłosław, ul. Sienkiewicza	Dom nr 5, mur., k. XIX w.		
117.	Miłosław, ul. Sienkiewicza	Dom nr 6, mur., 1 ćw. XX w.		
118.	Miłosław, ul. Sienkiewicza	Dom nr 9, mur., 1 ćw. XX w.		
119.	Miłosław, ul. Sienkiewicza	Dom nr 10, mur., 1 ćw. XX w.		
120.	Miłosław, ul. Sienkiewicza	Dom nr 12, mur., 1902 r.		
121.	Miłosław, ul. Sienkiewicza	Dom nr 14, mur., pocz. XX w.		
122.	Miłosław, ul. Sienkiewicza	Dom nr 15, mur., pocz. XX w.		
123.	Miłosław, ul. Sienkiewicza	Dom nr 16, mur., k. XIX w.		
124.	Miłosław, ul. Sienkiewicza	Dom nr 19, mur., pocz. XX w.		
125.	Miłosław, ul. Sienkiewicza	Dom nr 20, mur., lata 20 XX w.		

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028

126.	Miłosław, ul. Sienkiewicza	Dom nr 21, mur., pocz. XX w.		
127.	Miłosław, ul. Wiewiórowskiego	Dom nr 1., mur., 1 ćw. XX w.		
128.	Miłosław, ul. Wiewiórowskiego	Dom nr 3, mur., 1 ćw. XX w.		
129.	Miłosław, ul. Wiewiórowskiego	Dom nr 6, mur., 1895 r.		
130.	Miłosław, ul. Wiewiórowskiego	Dom nr 5, mur., lata 20 XX w.		
131.	Miłosław, ul. Wiewiórowskiego	Dom nr 7, mur., lata 20 XX w.		
132.	Miłosław, ul. Wiewiórowskiego	Dom nr 11, mur., lata 20 XX w.		
133.	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 2, mur., 1 ćw. XIX w.		
134.	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 4, mur., 1911 r.		
135.	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 6, mur., 4 ćw. XIX w.		
136.	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 7, mur., lata 20 XX w.		
137.	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 8, mur., 1 ćw. XX w.		
138.	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 9, mur., 4 ćw. XIX w.		
139.	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 10, mur., 1 ćw. XX w.		
140.	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Zespół domu nr 11	dom, mur., 4 ćw. XIX w., gołębnik, mur. - szach., k. XIX w.	
141.	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 12, mur., lata 20 XX w.		
142.	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 14, mur., 1851 r.		
143.	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 15, mur., lata 30 XX w.		
144.	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 16, mur., 4 ćw. XIX w.		
145.	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 17, mur., 4 ćw. XIX w.		
146.	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 18, mur., k. XIX w.		
147.	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 19, mur., pocz. XX w.		
148.	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 20, mur., pocz. XX w.		
149.	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 21, mur., lata 20 XX w.		
150.	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 22, mur., 4 ćw. XIX w.		
151.	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 23, mur., 4 ćw. XIX w.		
152.	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom „Bazar”, nr 24, mur., 1848 r.		
153.	Miłosław, ul. Wrzesińska	Dom nr 2, mur., 1 ćw. XX w.		
154.	Miłosław, ul. Wrzesińska	Dom nr 4, mur., pocz. XX w.		
155.	Miłosław, ul. Wrzesińska	Dom nr 5, mur., pocz. XX w.		
156.	Miłosław, ul. Wrzesińska	Dom nr 6, mur., lata 20 XX w.		
157.	Miłosław, ul. Wrzesińska	Dom nr 11, mur., 1 ćw. XX w.		
158.	Miłosław, ul. Wrzesińska	Dom nr 21, mur., 1 ćw. XX w.		

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028

159.	Miłosław, ul. Zamkowa	Dom nr 1., mur., 1900 r.		
160.	Miłosław, ul. Zamkowa	Dom nr 2, mur., 4 ćw. XIX w.		
161.	Miłosław, ul. Zamkowa	Dom nr 3, mur., 1900 r.		
162.	Miłosław, ul. Zamkowa	Dom nr 4, mur., 3 ćw. XIX w.		
163.	Miłosław, ul. Zamkowa	Dom nr 6, mur., 3 ćw. XX w.		
164.	Miłosław, ul. Zamkowa	Dom nr 8, mur., pocz. XX w.		
165.	Miłosław, ul. Zamkowa	Dom nr 10, mur., poł. XIX w.		
166.	Miłosław, ul. Zamkowa	Dom nr 12, mur., pocz. XX w.		
167.	Miłosław, ul. Zamkowa	Dom nr 14, mur., pocz. XX w.		
168.	Miłosław, ul. Zamkowa	Dom nr 15, mur., 3 ćw. XIX w.		
169.	Miłosław, ul. Zamkowa	Dom nr 18, mur., 1868 r.		
170.	Miłosław, ul. Zamkowa	Dom nr 18a, mur., 4 ćw. XIX w.		
171.	Miłosław, ul. Zamkowa	Dom nr 19, mur., 1894 r.		
172.	Miłosław, ul. Wrzesińska 24	Zespół Browaru Rabskiego	a) browar, mur., bud. Rabski, ok. 1889 r. b) 2 budynki gosp., mur., k. XIX w., c) willa, mur., bud. Rabski ok. 1887 r.	
173.	Miłosław, ul. Sienkiewicza 11	Fabryka, mur., ok. 1890 r.		
174.	Miłosław, ul. Pałczyńska	Młyn, mur., 1 ćw. XX w.		
175.	Nowa Wieś Podgórna	Szkoła, ob. dom nr 29, mur., 1833 r.		
176.	Nowa Wieś Podgórna	Urząd celny, mur., XIX/XX w.		
177.	Nowa Wieś Podgórna	Zagroda nr 14	Obora i chlew, mur., 1 ćw. XX w.,	
178.	Nowa Wieś Podgórna	Dom nr 9, mur., 1895 r.		
179.	Orzechowo	Szkoła, ob. dom nr 14, mur., 1 dek. XX w.		
180.	Orzechowo	Zespół dworca kolejowego	a) dworzec, mur., ok. 1900 r., b) 3 domy pracownicze, mur., pocz. XX w.: ul. Dębińska 2, ul. Dworcowa 16, ul. Kolejowa 1	
181.	Orzechowo, ul. Dworcowa	Dom nr 4, mur., 1 ćw. XX w.		
182.	Orzechowo, ul. Klubowa	Dom nr 4, mur., 1905 r.		
183.	Orzechowo, ul. Klubowa	Dom nr 6, mur., 1 dek. XX w.		
184.	Orzechowo, ul. Krótka	Dom nr 1, mur., ok. 1900 r.		
185.	Orzechowo, ul. Krótka	Dom nr 5., mur., 1 dek. XX w.		
186.	Orzechowo, ul. Miłosławska	Dom nr 6, mur., 1927 r.		
187.	Orzechowo ul. Miłosławska,	Dom nr 64, mur., 1 ćw. XX w.		
188.	Orzechowo, ul. Miłosławska	Dom nr 66, mur., 1 ćw. XX w.		
189.	Orzechowo, ul. Poprzeczna	Dom nr 2, mur., 1911 r.		

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028

190.	Orzechowo, ul. Starowiejska	Dom nr 2, mur., 1914 r.		
191.	Orzechowo, ul. Starowiejska	Dom nr 8, glin., pocz. XX w.		
192.	Wyłączono z Gminnej Ewidencji Zabytków: obiekt Orzechowo, ul. Starowiejska 9 – Zarządzenie Nr 77/2020 Burmistrza Gminy Miłosław z dnia 25 sierpnia 2020 r.			
193.	Orzechowo, ul. Starowiejska	Dom nr 15, mur., 1 ćw. XX w.		
194.	Orzechowo, ul. Starowiejska	Dom nr 23, mur., 1912 r.		
195.	Wyłączono z Gminnej Ewidencji Zabytków: obiekt Orzechowo, ul. Starowiejska 28 – Zarządzenie Nr 54/2020 Burmistrza Gminy Miłosław z dnia 16 czerwca 2020 r.			
196.	Orzechowo, ul. Starowiejska	Dom nr 35, mur., 1927 r.		
197.	Orzechowo, ul. Szkolna	Dom nr 5, mur., 1914 r.		
198.	Orzechowo, ul. Szkolna	Dom nr 8, mur., 1905 r.		
199.	Orzechowo ul. Miłosławska	Zakład produkcji sklejk	a) kościół, ob. magazyn, drewn., 1925 r. b) budynek mieszkalny i administracyjny, mur., 1894 r. c) budynek kadry pracowniczej, ob. przedszkole, mur. 1935 r.	
200.	Palczyn	Dwie dróżniczówki kolejowe, mur., lata 20-30 XX w.		
201.	Palczyn	Pozostałości zespołu dworskiego	a) park krajobrazowy, 1 poł. XIX w., b) rządcówka, mur., 1916 r., c) obora, mur., 4 ćw. XIX w., d) chlewnia, mur., 4 ćw. XIX w., e) 3 sześcioraki, mur., 4 ćw. XIX w.	
202.	Wyłączono z Gminnej Ewidencji Zabytków: obiekt: Palczyn, Dom nr 29, mur., 1910 r. – Zarządzenie Nr 69/2023 Burmistrza Gminy Miłosław z dnia 15 listopada 2023 r.			
203.	Włączono do Gminnej Ewidencji Zabytków: obiekt: kapliczka przydrożna Najświętszego Serca Pana Jezusa przy posesji Palczyn 29 – Zarządzenie Nr 70/2023 Burmistrza Gminy Miłosław z dnia 15 listopada 2023 r.			
204.	Palczyn	Dom nr 35, mur., 1911 r.		
205.	Palczyn	Obora w zagrodzie nr 36, mur., 2 dek. XX w.		
206.	Rudki	Szkoła, mur., pocz. XX w.		
207.	Rudki	Dom, mur., 2 dek. XX w.		
208.	Sarnice	Zespół leśniczówki „Sarnice”	leśniczówka, mur., ok. 1875-1885, budynek gospodarczy, mur., 1 ćw. XX w.	
209.	Skotniki	Dworek, nr 41, mur., 4 ćw. XIX w.		
210.	Skotniki	Stodoła w zagrodzie nr 43, mur., 1932 r.		
211.	Skotniki	Dom nr 19, mur., 2 dek. XX w.		
212.	Skotniki	Dom nr 18, mur., 2 dek. XX w.		
213.	Skotniki	Dom z częścią gospodarczą nr 68, mur., 2 dek. XX w.		
214.	Skotniki	Dom nr 15, mur., 2 dek. XX w.		
215.	Szczodrzejewo	Dom nr 22, mur., 1929 r.		

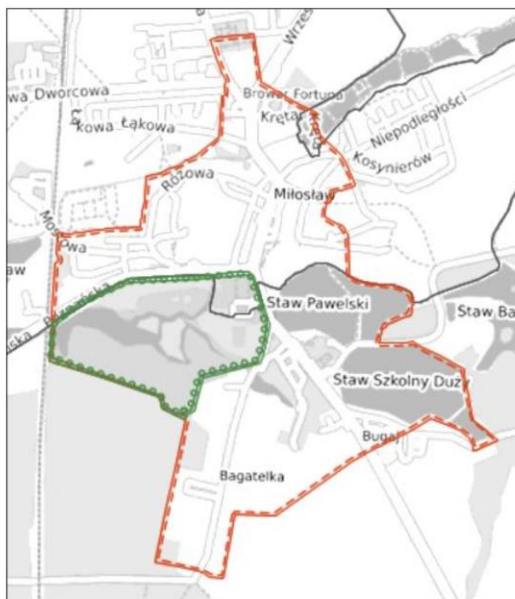
Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028
3.3. Zabytki ruchome

W większości zabytki ruchome w gminie Miłosław stanowią wyposażenia kościołów, ponadto zalicza się do nich także pomniki, czy figury. Część zabytków ruchomych została wpisana do rejestru zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywieżenia zabytku za granicę albo wywieżenia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej (art. 10).

Ewidencja zabytków ruchomych z terenu gminy Miłosław

źródło: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Poznaniu

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Nr rejestru zabytków
1.	Miłosław	pomnik Juliusza Słowackiego, dłuta Władysława Marcinkowskiego (1899 r.)	229/Wlk/B z 9.08.1994
2.	Miłosław	rzeźba św. Wawrzyńca z pomnika kosynierów przy kościele parafialnym pw. św. Jakuba	151/Wlkp/B z 19.05.2009
3.	Miłosław	zespół wyposażenia kościoła pw. św. Jakuba	73/Wlkp/B z 19.05.2005
4.	Biechowo	zespół wyposażenia kościoła pw. Narodzenia NMP	--
5.	Czeszewo	zespół wyposażenia kościoła pw. św. Mikołaja (19 pozycji)	587/Wlkp/A z 17.12.2021

3.4. Obszarowe wpisy do rejestru zabytków
Układ urbanistyczny miasta Miłosław

źródło: www.mapyzabytek.gov.pl

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028

Układ urbanistyczny miasta Miłosław wpisany został do rejestru zabytków 30.09.1993 r. pod nr 2278/A. Śródmieście rozłożone jest na jednym ze wzgórz tzw. Ozu Wrzesińskiego (Miłosławskiego). Układ zabudowy rozplanowany jest po obu stronach wzniesienia. Doliny u stóp wzniesienia zajmują podmokłe tereny i stawy rybne. Rynną północną płynie struga Szywra (Miłosławka). Centrum układu stanowi trapezowaty rynek. Swoją kształt plac uzyskał w wyniku częściowego zabudowywania dawnego długiego i wąskiego miejsca targowego, sięgającego kościoła parafialnego św. Jakuba z 1620 r. stojącego na szczycie ozu. Zabudowa rynku zwarta, przeważnie piętrowa, w układzie kalenicowym. Najstarsze budynki mieszkalne pochodzą z I poł. XIX w. Układ urbanistycznej ochrony konserwatorskiej obejmuje także obszar folwarku Bugaj z dawnym nadleśnictwem Bagatelka.

3.5. Zabytkowe cmentarze

Na cmentarzach znajdują się groby zmarłych. Mogą one posiadać formy mogiły, pomnika nagrobnego, pomnika-monumentu, grobowca. Niektóre z nich stanowią także miejsca pamięci narodowej. Wartościowe są także całe układy cmentarne, kaplice, aleje, ścieżki, zieleń, bramy czy ogrodzenia.

Ewidencja zabytkowych cmentarzy z terenu gminy Miłosław

źródło: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Poznaniu

ustalenia własne na podstawie kwerend archiwalnych i weryfikacji terenowej - S. Mazurkiewicz

Lp.	Miejscowość	Funkcja	Czas powstania	Użytkowanie	Właściciel	Nr rejestru zabytków
1.	Miłosław	katolicki (przykościelny)	XVII w.	zamknięty	Parafia rzymskokatolicka Miłosław	--
2.	Miłosław	ewangelicki	1780 r.	zamknięty	Parafia ewangelicko-augsburska w Poznaniu	--
3.	Miłosław	katolicki	1829 r.	czynny	Parafia rzymskokatolicka Miłosław	--
4.	Miłosław	komunalny	I. 80 XX w.	czynny	Gmina Miłosław	--
5.	Biechowo	katolicki (przykościelny)	XVIII w.	zamknięty	Parafia rzymskokatolicka Biechowo	--
6.	Biechowo	katolicki	1925 r.	czynny	Parafia rzymskokatolicka Biechowo	--
7.	Bugaj	żydowski	XVIII w.	zamknięty	Związek Gmin Wyznaniowych Żydowskich	--
8.	Czeszewo	katolicki (przykościelny)	XVIII w.	zamknięty	Parafia rzymskokatolicka Czeszewo	--
9.	Czeszewo	katolicki	1920 r.	czynny	Parafia rzymskokatolicka Czeszewo	--
10.	Mikuszewo	katolicki (przykościelny)	XVIII w.	teren pocmentarny – obszar zielony	Gmina Miłosław	--
11.	Orzechowo	katolicki	1935 r.	czynny	Parafia katolicka Orzechowo	--

3.6. Zabytki archeologiczne

W świetle ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zabytek archeologiczny to zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów, albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem (art. 3 ust. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Gmina Ewidencja Zabytków Archeologicznych Gminy Miłosław została wykonana w 2009 r. przed przygotowaniem pierwszego Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2010-2013 i nie została przyjmowana odrębnym zarządzeniem burmistrza.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028

3.6.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków

Wykaz stanowisk archeologicznych z terenu gminy Miłosław wpisanych do rejestru zabytków

Źródło: archiwum Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu

Lp.	Miejscowość	Stanowisko archeologiczne	Rodzaj stanowiska	Datowanie	Nr rejestru zabytków
1.	Biechowo	stan. 9, obszar AZP 56-33/1	grodzisko	wczesne średniowiecze	49/Wlkp/C z 03.02.1976
2.	Bugaj	stan. 4, obszar AZP 57-33/47	grodzisko stożkowe	X-XI w.	50/Wlkp/C z 20.02.1992
3.	Czeszewo	stan. 1, obszar AZP 58-33/9	grodzisko stożkowe	X-XI w.	51/Wlkp/C z 19.01.1993
4.	Kębłowo	stan. 1, obszar AZP 56-33/102	grodzisko	wczesne średniowiecze	52/Wlkp/C z 22.01.1976
5.	Książno	stan. 1, obszar AZP 56-33/46	cmentarzysko pradziejowe	kultura pomorska	53/Wlkp/C z 05.01.1976
6.	Orzechowo	stan. 2, obszar AZP 58-33/42	cmentarzysko pradziejowe	kultura pomorska	54/Wlkp/C z 20.03.1976

W przypadku stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków istnieje zakaz prowadzenia wszelkich robót budowlanych oraz przemysłowych na jego terenie, a prace porządkowe prowadzone w jego obrębie wymagają uzgodnienia z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

3.6.2. Stanowiska o własnej formie krajobrazowej

Stanowiskiem o własnej formie krajobrazowej są grodziska (wskazane wyżej): w Biechowie (AZP 56-33/1), Bugaju (AZP 57-33/7), Czeszewie (AZP 58-33/1) i Kębłowie (AZP 56-33/102).

3.6.3. Zestawienie liczbowe zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych łącznie z ich funkcją oraz krótką analizą chronologiczną (opis koncentracji stanowisk archeologicznych – uwarunkowania fizjograficzne)

Zestawienie zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych na terenie gminy Miłosław

Źródło: Zasoby zabytków w Gminie Miłosław, WKZ Poznań, b.d.

Lp.	Stanowiska archeologiczne	Liczba ogółem	Liczba stanowisk wpisanych do rejestru
1.	grodziska	6	4
2.	stanowiska osadnicze	431	-
3.	cmentarzyska	48	2
4.	inne	9	-
łącznie		494	6

Gmina Miłosław w większości znajduje się w obrębie Równiny Wrzesińskiej. Jest to teren płaski, obecnie charakteryzujący się brakiem jezior. Natomiast południowa część gminy leży w Kotlinie Śremskiej, przez którą płynie w kierunku zachodnim rzeka Warta, stanowiąc w większości południową granicę gminy.

Rozmieszczenie pozostałości osadnictwa jest nierównomierne i wykazuje wyraźną zależność od sieci hydrograficznej. Stanowiska archeologiczne położone są głównie przy krawędziach wykształconych dolin cieków. Na wysoczyznach występuje mniej pradziejowych stanowisk archeologicznych, przy większym udziale stanowisk wczesno i późnośredniowiecznych, przy czym zawsze w pobliskim sąsiedztwie cieków lub ich dolin. Osadnictwo ludzkie na obszarze

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028

dzisiejszej gminy Miłosław trwało nieprzerwanie od mezolitu, poprzez neolit i epokę brązu aż do średniowiecza włącznie.

Koncentrację stanowisk archeologicznych stwierdza się wzdłuż cieków wodnych: Warty (na terenie Orzechowa i Czeszewa) oraz Szywry (Miłosławki), Kanału Biechowskiego (dawnej Łukownicy) i Kanału Pałczyńskiego. Stanowiska archeologiczne znajdują się także po obu stronach doliny między Chlebowem a Borzykowem (gmina Kołaczkowo).

W przekroju chronologicznym przeważają obiekty wczesnośredniowieczne, następnie kultury łużyckiej z epoki brązu, kultury przeworskiej z okresu wpływów rzymskich. Najstarsze ślady osadnictwa związane są z epoką kamienia i są to pozostałości pochówków (Orzechowo). Wśród punktów osadniczych z okresu brązu szczególną wartość reprezentują osady kultury łużyckiej w Białym Piątkowie, Biechowie, Bugaju, Czeszewie, Miłosławiu, Pałczynie, Szczodrzejewie oraz związane z nimi cmentarzyska. Obiekty takie stwierdzono w Biechowie, Pałczynie odkryte jeszcze przed 1857 r. i Książnie. Cmentarzyska w Biechowie i Książnie datowane są na IV-V okres epoki brązu. Natomiast wzmiankowanemu już w 1857 r. cmentarzysko ciałopalne w Pałczynie nie można określić jego lokalizacji. Datowane jest natomiast na okres halszacki D (620 – 450 p.n.e.). Odkryte na nim przedmioty z kilku grobów znajdują się dziś w zbiorach Muzeum Archeologicznego w Poznaniu. Są to naczynia ceramiczne (garnki, wazy, kubki, czerpaki, misy i naczynia miniaturowe) i przedmioty z brązu i żelaza (szydło, siekierka brązowa, naszyjnik, szpile, bransolety, kółka).

Kolejne to stanowiska osadnictwa kultury pomorskiej. Groby tej kultury odkryto w Bugaju, Miłosławiu, Orzechowie, Pałczynie. W grobie skrzynkowym w Pałczynie znaleziono trzy popielnice. Jedna być może typu twarzowego z czapkową przykrywką. Znaleziono tu także wazowate naczynie, dzban oraz kubek. Datowanie grobu przyjęto na okres halszacki D (620-450 p.n.e.). W Miłosławiu odkryto grób z dwiema urnami, amforą, jajowatym garnkiem, żelazną szpilą z łabędzią szyjką. W 1959 r. S. Jasnosz odkrył grób ciałopalny w Książu. Zniszczony już grób posiadał kamienną obstawę, a wewnątrz były fragmenty urn popielnicowych, przepalone kości, fragmenty ozdób z brązu oraz szkła.

Odkryto także ślady z okresu wpływów rzymskich. Wówczas w miejsce ludności kultury przeworskiej pojawiła się ludność kultury wielbarskiej (Goci i Gepidzi). Ludność tej kultury praktykowała zarówno ciałopalenia jak i grzebanie zmarłych. W przypadku pochówku ziemnego zmarły był chowany w trumnie z kłody. Pojawiały się też kurhany. Zmarłych wyposażano w dary, z tym, że rzadko chowano broń. Z tego okresu pochodzi cmentarzysko w Pałczynie, z którego pochodzi zapinka A III:52 należąca do wczesnych form zapinek oczkowatych oraz zapinka brązowa datuje się na okres fazy B1 (0-80 n.e.). Na przełomie starożytności i średniowiecza na naszym terenie nastąpiła wędrówka ludów.

W okresie wczesnego średniowiecza ukształtował się obecny układ miejscowości skupiony wokół grodu w Biechowie (późniejszej siedzibie kasztelani) i grodów sąsiednich w Bugaju, Kęblowie, Czeszewie. Powstała wówczas koncentracja osadnictwa w miejscowościach stanowiąc pozostałości średniowiecznych wsi.

3.7. Miejsca pamięci narodowej

3.7.1. Definicja miejsca pamięci narodowej

Aktualnie nie ma definicji legalnej **miejsca pamięci narodowej**. Przyjęło się (na podstawie nieobowiązującej już ustawy z dnia 21 stycznia 1988 r. o Radzie Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa), że miejscami pamięci narodowej są w szczególności pomniki, cmentarze i mogiły wojenne oraz walk narodowowyzwoleńczych, cmentarze ofiar hitlerowskiego terroru, muzea walk i martyrologii, a także izby pamięci narodowej. Projekt niegdyś planowanej ustawy o miejscach pamięci narodowej zakładał, iż miejscem pamięci narodowej jest:

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028

- grób lub cmentarz wojenny,
- nieruchomość lub inny obiekt budowlany albo pozostałości upamiętniające postaci lub wydarzenia znaczące dla Narodu i Państwa a w szczególności pomnik, krzyż, kapliczka, kopiec,
- inny obiekt lub przedmiot związany z wydarzeniami lub postaciami znaczącymi dla dziedzictwa Narodu i Państwa, a w szczególności tablica pamiątkowa.

Z powodu braku przepisów dotyczących ustanawiania miejsc pamięci narodowej trudno obecnie stworzyć szczegółową ich ewidencję w powiecie.

3.7.2. Groby wojenne i groby weteranów

Natomiast w ustawie z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych (Dz. U. 2018, poz. 2337), wyraźnie określona jest definicja **grobow wojennych**. Są nimi:

- 1) groby poległych w walkach o niepodległość i zjednoczenie Państwa Polskiego,
- 2) groby osób wojskowych, poległych lub zmarłych z powodu działań wojennych, bez względu na narodowość,
- 3) groby siostr miłosierdzia i wszystkich osób, które, wykonując zleczone im czynności przy jakiegokolwiek formacji wojskowej, poległy lub zmarły z powodu działań wojennych,
- 4) groby jeńców wojennych i osób internowanych,
- 5) groby uchodźców z 1915 r.,
- 6) groby osób wojskowych i cywilnych, bez względu na ich narodowość, które straciły życie wskutek represji okupanta niemieckiego albo sowieckiego po dniu 1 września 1939 r.,
- 7) groby i cmentarzyska prochów ofiar niemieckich i sowieckich obozów,
- 8) groby osób, które straciły życie wskutek walki z narzuconym systemem i represji totalitarnych w okresie od 1944 r. do 1956 r.

Zgodnie z przepisami art. 6 ustawy o grobach i cmentarzach wojennych z 28 marca 1933 r. (Dz. U. 2018, poz. 2337), pozostają one pod opieką państwa, a koszty ich utrzymania ponosi skarb państwa. Obowiązek utrzymania grobów i cmentarzy wojennych może wojewoda powierzyć jednostce samorządowej (gminie lub powiatowi) za przekazaniem odpowiednich funduszy, o ile nie przyjmie ona tego obowiązku nieodpłatnie. Bezpośredni nadzór nad stanem grobów i cmentarzy wojennych sprawują gminy. Sprawy dotyczące opieki nad grobami wojennymi określono w zarządzeniu wykonawczym Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 23 października 1936 r., wydanym w porozumieniu z Ministrami Spraw Wojskowych i Opieki Społecznej. Środki na utrzymanie cmentarzy wojennych są wydzielane z budżetu wojewodów i następnie przekazywane gminom lub powiatom na wykonanie prac konserwacyjno-porządkowych i prowadzenie remontów, na podstawie porozumień zawartych pomiędzy urzędami wojewódzkimi a samorządami.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028
Ewidencja grobów wojennych z terenu gminy Miłosław w ewidencji Wojewody Wielkopolskiego
Źródło: Wielkopolski Urząd Wojewódzki w Poznaniu

Lp.	Miejscowość	Grób wojenny	Nr ewidencyjny grobu wojennego	Nr rejestru zabytków
1.	Miłosław	Mogila powstańców wielkopolskich 1918-1919 r. na cmentarzu parafialnym	3030024_01_PW	Cmentarz w strefie ochrony konserwatorskiej historycznego układu urbanistycznego

Groby wojenne nie ujęte w ewidencji Wojewody Wielkopolskiego
Zestawienie: S. Mazurkiewicz

Lp.	Miejscowość	Grób wojenny	Nr rejestru zabytków
1.	Miłosław	Mogila kosynierów, na niej figura św. Wawrzyńca	151/Wlkp/B z 19.05.2009
2.	Miłosław	Grób Władysława Wiewiórowskiego, dowódcy kompanii wrzesińskiej w powstaniu wielkopolskim 1918-1919, poległego w wyniku odniesionych ran pod Szubinem, na cmentarzu parafialnym	Cmentarz w strefie ochrony konserwatorskiej historycznego układu urbanistycznego

Od 1 stycznia 2019 r. obowiązuje ustawa o grobach weteranów walk o wolność i niepodległość Polski z 22 listopada 2018 r. (Dz. U. 2018, poz. 2529). Ewidencję grobów weteranów prowadzi Instytut Pamięci Narodowej. Za groby weteranów uznaje się groby:

- osób, które walczyły o odzyskanie niepodległości Polski lub w obronie niepodległości i granic suwerennej Rzeczypospolitej Polskiej, biorąc udział w wojnach, działaniach zbrojnych i niepodległościowych oraz powstaniach narodowych w okresie od 1768 r. do 1963 r.;
- funkcjonariuszy cywilnych władz powstań narodowych, administracji podziemnego Państwa Polskiego w okresie wojny 1939–1945, członków władz i Rządu Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie w latach 1939–1990, a także podziemnych niepodległościowych organizacji cywilnych w latach 1945–1956.

Celem ochrony miejsc pamięci jest zachowanie wszelkich śladów i utrwalenie znaczących dla tożsamości narodowej wydarzeń, faktów, postaci z dziejów państwa i narodu polskiego, walk o zjednoczenie i niepodległość ze szczególnym uwzględnieniem celów wychowawczych i edukacyjnych. Mają one służyć również popularyzacji wiedzy o dokonaniach Polaków, stanowić trwały element tożsamości narodowej i składnik współczesnego życia. Miejsca, obiekty i znaki pamięci narodowej jako ważny składnik tożsamości powinny być chronione przez wszystkich obywateli.

Ewidencja grobów weteranów z terenu gminy Miłosław
źródło: Ewidencja Grobów Weteranów Instytutu Pamięci Narodowej, opr. S. Mazurkiewicz

L.p.	Grób weterana	Uczestnictwo w walkach o wolność i niepodległość	Miejsce
1.	Grób Jana Donaja	uczestnik: Powstania Wielkopolskiego 1918-1919, wojna polsko-bolszewicka	Czeszewo, cmentarz parafialny
2.	Grób Józefa Madaja	uczestnik: Powstania Wielkopolskiego 1918-1919, wojna polsko-bolszewicka, wojna obronna 1939 r.	Miłosław, cmentarz przykościelny
3.	Grób Stefana Marciniaka	uczestnik działań zbrojnych w czasie II wojny światowej, żołnierz armii gen. Andersa, uczestnik bitwy pod Monte	Miłosław, cmentarz przykościelny
4.	Grób Filipa Skoraczewskiego	uczestnik Powstania Styczniowego 1863-1864	Miłosław, cmentarz przykościelny
5.	Grób ks. Jana Nepomucena Tułodzieckiego	uczestnik Powstania Listopadowego 1830-1831	Miłosław, cmentarz przykościelny

Groby objęte są ochroną prawną. W związku z powyższym nie podlegają likwidacji.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028

3.8. Krajobraz przyrodniczo-kulturowy

Wartości zabytkowe posiada także krajobraz przyrodniczo-kulturowy. Zalicza się do niego twory przyrodnicze wykonane przez człowieka (parki, ogrody, aleje), z których najcenniejsze wpisuje się do rejestru zabytków, a także samodzielne twory przyrody (drzewa, głązy itp.), które ustanowić można jako pomniki (zabytki) przyrody. Większe obszary przyrody mogą być chronione jako rezerваты, zaś w połączeniu z walorami kulturowymi jako parki krajobrazowe.

3.8.1. Zabytkowe parki

Na terenie gminy znajdują się sześć parków: 6 podworskich i 1 przyklastorny. Trzy z nich (w Biechowie, Mikuszewie i Miłosławiu) wpisane są do rejestru zabytków.

Najciekawszym parkiem jest park podworski w Miłosławiu (w większej części leży w obrębie geodezyjnym Bugaj). Park założony został pod koniec XVIII w. przez Mielżyńskich jako park francuski (barokowy). W I poł. XIX w. przekształcony został w park angielski (krajobrazowy). Powierzchnia parku wynosi 37,8 ha. Znajdują się tu liczne stawy, 4 kanały z mostkami, 3 wyspy z poł. XIX w. Drzewostan stanowią gatunki rodzime (grab, jesion, lipa, olsza, robinia i dąb) oraz gatunki egzotyczne (miłorząb dwukłapowy, wiązowiec zachodni, perelkowiec japoński, gledicja trójkątniowa oraz cypryśnik błotny). Na terenie parku występują pomniki przyrody (patrz niżej). W 2017 r. park został zniszczony przez huragan. W 2021 r. w celu odtworzenia właściwego składu gatunkowego dokonano nasadzeń 70 sztuk lip. Kolejny z obecnych parków to dawny ogród przyklastorny w Biechowie z XVIII w. Po przejęciu klasztoru przez ojców paulinów w l. 60 XX w. zamieniony został na Park Pielgrzyma (0,85 ha). Posiada on regularne założenie, ze starą aleją grabową z pocz. XX w. Po stronie południowej znajduje się ołtarz polowy z krzyżem i kopia obrazu Matki Bożej Pocieszenia zaś leje wokół parku otaczają Stacje Różańcowe z 1976 r. Park w Mikuszewie z 2 poł. XIX w. to park krajobrazowy o powierzchni 3,95 ha. Posiada zachowane elementy dawnego układu z alejką oraz szpalarami. Znajduje się tu kilka pomnikowych drzew. W Gorzycach park krajobrazowy o powierzchni 2,20 ha otacza dwór. Aleja prowadząca do dworu obsadzona jest żywopłotem głogu. Wśród gatunków dominuje jesion wyniosły i robinia biała. Park w Nowej Wsi Podgórnej (pow. 4,8 ha) znajduje się w obrębie budynków folwarcznych. Obszar przecięty jest szpalarami grabowymi. Większość gatunków stanowią graby i jesiony. W parku znajdują się także liczne rowy melioracyjne wykonane w 1900 r. park podworski znajduje się również w Palczynie (pow. 3,10 ha). Porasta go liczny zaniedbany drzewostan z klonami jesionolistnymi, topolami i robiniami. Park w Bugaju przy rządzówce jest zaniedbany.

Ewidencja zabytkowych parków z terenu gminy Miłosław

Źródło: archiwum Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konservatora Zabytków w Poznaniu

<i>I.p.</i>	<i>Miejscowość</i>	<i>Obiekt zabytkowej zieleni</i>	<i>Datowania</i>	<i>Nr rejestru zabytków</i>
1.	Biechowo	OGRÓD KLASZTORNY w zespole klasztornym filipinów obecnie park pielgrzyma	XVIII w.	1982/A z 17.12.1984
2.	Gorzyce	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworskim	2 poł. XIX w.	--
3.	Mikuszewo	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole pałacowym	k. XIX w.	1979/A z 14.12.1984
4.	Miłosław	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole pałacowym	pocz. XIX w.	2304 z 17.06.1994
5.	Nowa Wieś Podgórna	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole folwarcznym	1 poł. XIX w.	--
6.	Palczyn	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworskim	1 poł. XIX w.	--
7.	Bugaj	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole folwarcznym	XIX w.	--

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028**3.8.2. Rezerwaty przyrody****Rezerwat przyrody „Czeszewski Las”**

Utworzony rozporządzeniem wojewody wielkopolskiego nr 35/2004 z 26 marca 2004 r. (Dz. Urz. Woj. Wlkp Nr 47, poz. 1093). Powstał przez połączenie dwóch rezerwatów przyrody „Czeszewo” (27,61 ha, utworzony w 1959 r.), „Lutynia” (45,58 ha, utworzony w 1959 r.) oraz sąsiadujących z nimi drzewostanów i gruntów nieleśnych o łącznej powierzchni 222,62 ha (207,47 ha gmina Miłosław, 15,15 ha gmina Żerków). „Czeszewski Las” jest obiektem wyjątkowym dla dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego. Tutaj w 1907 r. z inicjatywy ówczesnych niemieckich, wybitnych propagatorów ochrony przyrody – Hugo Conwentza i Friedricha Pfuha utworzono pierwszy na terenie dzisiejszej Polski rezerwat przyrody. Ochroną objęto 75 arów fragmentu wielogatunkowego lasu łęgowego w dolinie Warty (obecnie oddziały 182a lub 182b).

Rezerwat utworzono dla ochrony łągi wiązowo-jesionowej oraz grądu niskiego, które rosną na okresowo zalewanych terasach doliny Warty. Znajdują się tutaj okazałe drzewostany, a wśród nich dęby liczące ponad 170 lat, osiągające wysokość do 34 m i ponad 400 cm obwodu pni. Spośród innych gatunków rosną tutaj: jesiony, graby, buki, lipy i kłony. Bogate jest poszycie leśne i runo. Żyją tu liczne ptaki: czaple siwe, bociany czarne, kanie czarne i rdzawe, myszolowy, jastrzębie gołębiarze, krogulce, pustulki i kormorany. Rezerwat nie posiada otuliny. Jest to drugi co do wielkości rezerwat przyrody w Wielkopolsce. Cały obszar rezerwatu podlega ochronie częściowej.

Na terenie rezerwatu w oddziale 177a, w sąsiedztwie starorzecza Szaniec, znajduje się grodzisko stożkowate wpisane 19 stycznia 1993 roku do rejestru zabytków Województwa Wielkopolskiego pod pozycją 51/Wlkp/C. Grodzisko posiada średnicę 47 m u dołu, u góry 14-18 m oraz wysokość 3 m. Tradycyjnie zwane jest Szwedzkim Szańcem. Tutaj w średniowieczu znajdowała się prawdopodobnie wieża obronna rodu Zarembów.

Rezerwat posiada plan ochrony rezerwatu na lata 2004-2023 (Rozporządzenie Wojewody Wielkopolskiego Nr 53/2004 z dnia 13 grudnia 2004 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody Czeszewski Las - Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 47, poz. 1093). Autorem planu jest Klub Przyrodników ze Świebodzina pod redakcją P. Pawlaczyka.

Rezerwat przyrody „Dwunastak”

Utworzony zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 5 maja 1959 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M. P. z 1959 r. Nr 50, poz. 228); utrzymany obwieszczeniem Woj. Wlkp. z dnia 4 października 2001 r. w sprawie ogłoszenia wykazu rezerwatów przyrody utworzonych do dnia 31 grudnia 1998 r. (Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 123, poz. 2401). Korekta powierzchni rezerwatu z 9,12 ha na 8,95 ha nastąpiła w 2007 roku na podstawie Rozporządzenia Wojewody Wielkopolskiego Nr 14/07 z dnia 5 czerwca 2007 roku (Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 99, poz. 2424). Rezerwat utworzono w celu zachowania ze względów naukowych i dydaktycznych fragmentu grądu niskiego, łągi i lasu mieszanego o cechach zespołów naturalnych. Powierzchnia rezerwatu wynosi 9,12 ha. oddział 113d-j. drzewostan, o niejednorodnym charakterze, składa się głównie z dębów i sosen o wysokości do 30 m, w wieku do 160 lat oraz domieszkę stanowi grab, lipa, klon, jesion, wiąz, rzadziej jawor, olcha i jodła. Szczególnie interesujące jest tutaj bujne runo leśne, charakterystyczne dla naturalnych lasów środkowoeuropejskich. Z opisywanych w rezerwacie rzadkich roślin tu występujących stwierdzono jedynie występowanie kruszczyka (*Epipactis latifolia*). Dla rezerwatu w 2007 r. ustalono plan ochrony (Rozporządzenie Wojewody Wielkopolskiego Nr 23/07 z dnia 6 września 2007 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody Dwunastak (Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 150, poz. 3300).

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028**Pozostałe rezerваты**

Na terenie powiatu, w lasach miłosławskich, w obszarze leśnictwa Sarnice istniały także rezerваты przyrody „Góry” oraz „Sarnice” utworzone w 1959 r. Niestety w wyniku szkodliwej działalności samej przyrody w trakcie huraganów uległy one zniszczeniu.

3.8.3. Parki krajobrazowe**Żerkowsko-Czeszewski Park Krajobrazowy**

Utworzony w 1994 r. na mocy rozporządzenia wojewodów poznańskiego i kaliskiego z 17 października 1994 r. (Dz. Urz. Woj. Poz. z 1994 r. nr 21, poz. 210). Park zajmuje obszar 15 640 ha (ok. 52% jego powierzchni stanowią grunty orne, ok. 39 % lasy). Znajduje się na styku powiatów wrzesińskiego, średzkiego i jarocińskiego. Z czego na powiat wrzesiński przypada w gminie Miłosław 5 880 ha. Przedmiotem ochrony jest unikatowa, bardzo urozmaicona rzeźba terenu, bogate i ciekawe zbiorowiska roślinne, rzadkie gatunki roślin i zwierząt, a także wartości kulturowe, związane z interesującą przeszłością tego regionu. Teren parku obejmuje częściowo dorzecza Warty i jej dopływów Miłosławki (Szywry) oraz Lutyni. Rzeki te na terasie zalewowej utworzyły liczne, niezwykle malownicze starorzecza. Pradolina Warciańsko-Odrzańska dzieli park na dwie części: północną, w której zdecydowanie przeważają lasy leżące na terenie powiatu wrzesińskiego (gmina Miłosław) oraz południową, o krajobrazie bardziej mozaikowym i większym udziale pól uprawnych leżącą na terenie powiatów średzkiego (gmina Nowe Miasto nad Wartą) i jarocińskiego (gmina Żerków)

3.8.4. Specjalne obszary chronionego krajobrazu**Obszar Chronionego Krajobrazu**

W celu ochrony obszaru zbliżonego do stanu naturalnego jaki występuje m.in. na południowym obszarze gminy Miłosław uchwałą nr XII 74/89 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Kaliszu z 28 września 1989 r. utworzono obszar chronionego krajobrazu „Szwajcaria Żerkowska”.

Obszary natura 2000

- Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk „Ostoja Nadwarciańska”
- Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków „Dolina Środkowej Warty”
- Obszar Ochrony Siedlisk „Lasy Żerkowsko-Czeszewskie”

Użytki ekologiczne

W Lesie Miłosławskim utworzono uchwałą Rady Miejskiej w Miłosławiu nr XXIV/168/09 z 2 czerwca 2009 r. użytek ekologiczny pod nazwą „Pasieka”. Celem utworzenia użytku jest ochrona siedlisk przyrodniczych: łąk selenicowych, łąk trzęślicowych i niżowych łąk użytkowych.

Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe

Na obszarze gminy Miłosław w 2016 r. utworzono uchwałą Rady Miejskiej w Miłosławiu nr XXIII/145/16 z 8 grudnia 2016 r. zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Pradolina Miłosławska”. Celem ochrony w zespole jest zachowanie rzadkich gatunków roślin i zwierząt oraz ich siedlisk, a także utrzymanie struktury przestrzennej terenu.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028

3.8.5. Pomniki przyrody

Pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, glazy narzutowe oraz jaskinie. Na terenach niezabudowanych, jeżeli nie stanowi to zagrożenia dla ludzi lub mienia, drzewa stanowiące pomniki przyrody podlegają ochronie aż do ich samodzielnego, całkowitego rozpadu (art. 40 ustawy o ochronie przyrody - Dz.U. 2020, poz. 55).

**Ewidencja pomników przyrody z terenu gminy Miłosław
ujętych w Centralnym Rejestrze Form Ochrony Przyrody**

Lp.	Miejscowość, miejsce	Obiekt	Wymiary	Data i podstawa ustanowienia prawnego
1.	Biechowo - Gorzyce, po lewej stronie drogi	sosna pospolita	- obwód 280, - wys. 17 m	Ustanowiony 20.05.1986 r. (Orzec. Woj. Poz. 19.12.1985 r., Dz. Urz. Woj. Poz. nr 5, poz. 70, 1986 r.)
2.	Czeszewo las - Leśnictwo Warta, oddz. 178d.	dąb szypułkowy – grupa 34 drzew	- obw. 310–500 cm - wys. 18–22 m	Ustanowiony 10.10.2000 r. (Rozp. Nr 8/00 Woj. Wlkp. 12.09.2000 r., Dz. Urz. Woj. Wlkp. nr 63, poz. 837, 2000 r.)
3.	Czeszewo las - Leśnictwo Warta, oddz. 178f.	dąb szypułkowy – grupa 5 drzew	- obw. 310–430 cm - wys. 18–27 m	Ustanowiony 10.10.2000 r. (Rozp. Nr 8/00 Woj. Wlkp. 12.09.2000 r., Dz. Urz. Woj. Wlkp. nr 63, poz. 837, 2000 r.)
4.	Czeszewo las - Leśnictwo Warta, oddz. 178a.	dąb szypułkowy – grupa 5 drzew	- obw. 380–615 cm - wys. 17–26 m	Ustanowiony 10.10.2000 r. (Rozp. Nr 8/00 Woj. Wlkp. 12.09.2000 r., Dz. Urz. Woj. Wlkp. nr 63, poz. 837, 2000 r.)
5.	Czeszewo las - Leśnictwo Czeszewo, oddz. 120f	grupa 9 drzew – buk pospolity		Ustanowiony 27.12.2006 r. (Rozp. Nr 214/06 Woj. Wlkp. 29.11.2006 r., Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 198, poz. 4693)
6.	Czeszewo las - Leśnictwo Czeszewo, oddz. 116i	dąb szypułkowy	- obw. 415 cm - wys. 28 m	Ustanowiony 27.12.2006 r. (Rozp. Nr 214/06 Woj. Wlkp. 29.11.2006 r., Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 198, poz. 4693)
7.	Czeszewo las - Leśnictwo Czeszewo, oddz. 116i	dąb szypułkowy	- obw. 374 cm - wys. 29 m	Ustanowiony 27.12.2006 r. (Rozp. Nr 214/06 Woj. Wlkp. 29.11.2006 r., Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 198, poz. 4693)
8.	Czeszewo las - Leśnictwo Czeszewo, oddz. 80m	dąb szypułkowy	- obw. 371 cm - wys. 21 m	Ustanowiony 27.12.2006 r. (Rozp. Nr 214/06 Woj. Wlkp. 29.11.2006 r., Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 198, poz. 4693)
9.	Miłosław park pałacowy, obok domu ogrodnika przy wejściu	sosna czarna	- obw. 260 cm - wys. 20 m	Ustanowiony 17.02.1997 r. (Rozp. Nr 1/97 Woj. Pozn. 17.02.1997 r., Dz. Urz. nr 3, poz. 15, 1997 r.)
10.	Miłosław park pałacowy w pobliżu torów kolejowych	jesion wyniosły	- obwód 400 cm, - wys. 30 m	Ustanowiony 17.02.1997 r. (Rozp. Nr 1/97 Woj. Pozn. 17.02.1997 r., Dz. Urz. nr 3, poz. 15, 1997 r.)
11.	Miłosław park pałacowy przy drodze w pobliżu pomnika J. Słowackiego	dąb szypułkowy	- obw. 450 cm - wys. 30 m	Ustanowiony 17.02.1997 r. (Rozp. Nr 1/97 Woj. Pozn. 17.02.1997 r., Dz. Urz. nr 3, poz. 15, 1997 r.)
12.	Miłosław park pałacowy w otoczeniu dębów przy rowie po pd. stronie stawu	dąb szypułkowy	- obw. 540 cm - wys. 20 m	Ustanowiony 17.02.1997 r. (Rozp. Nr 1/97 Woj. Pozn. 17.02.1997 r., Dz. Urz. nr 3, poz. 15, 1997 r.)
13.	Miłosław park pałacowy	buk pospolity	- obwód 290 cm, - wys. 30 m.	Ustanowiony 17.02.1997 r. (Rozp. Nr 1/97 Woj. Pozn. 17.02.1997 r., Dz. Urz. nr 3, poz. 15, 1997 r.)
14.	Miłosław park pałacowy	dąb szypułkowy „Dąb Słowackiego”	- obw. 655 cm - wys. 25 m	Ustanowiony 15.12.1956 r. (Orzec. PWRN 15.12.1956 r., Dz. Urz. WRN P-ń nr 3, poz. 10, 1957)
15.	Miłosław park pałacowy	miłorząb japoński	- obw. 270 cm - wys. 25 m.	Ustanowiony 30.11.1965 r. (Dec. PWRN 30.11.1965r. nr RL VI – 5/769/65)
16.	Miłosław Karpaty – Miłosław, rosną przy drodze	lipa drobnolistna – aleja	- obw. 140–450 - wys. 18 m	Ustanowiony dnia 20 maja 1986 roku (Orzec. Woj. Poz. 19.12.1985 r., Dz. Urz. Woj. Poz. nr 5, poz. 70, 1986r.)

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028

17.	Lipie – Miłosław, po obu stronach drogi	lipa drobnolistna – aleja	- obw. 140–420 - wys. 18 m	Ustanowiony dnia 20 maja 1986 roku (Orzec. Woj. Poz. 19.12.1985r., Dz. Urz. Woj. Poz. nr 5, poz. 70, 1986r.)
18.	Leśnictwo Samice w pobliżu leśniczówki	dąb szypułkowy	- obw. 430 cm - wys. 25 m	Ustanowiony 30.11.1965 r. (Dec. PWRN 30.11.1965r. nr RL VI – 5/769/65)
19.	Leśnictwo Samice oddz. 43c.	dąb bezszypułkowy – grupa 3 drzew	- obw. 328 - 608 cm - wys. 26 - 28 m	Ustanowiony 15.12.1956 r. (Orzec. PWRN 15.12.1956 r., Dz. Urz. WRN P-ri nr 3, poz. 10, 1957)
20.	Leśnictwo Samice oddz. 45 a.	Dąb bezszypułkowy „August”	- obw. 446 cm - wys. 28 m	Ustanowiony 15.12.1956 r. (Orzec. PWRN 15.12.1956 r., Dz. Urz. WRN P-ri nr 3, poz. 10, 1957)
21.	Leśnictwo Samice oddz. 107b.	dąb szypułkowy	- obw. 374 cm - wys. 33 m	Ustanowiony 27.12.2006 r. (Rozp. Nr 214/06 Woj. Wlkp. 29.11.2006 r., Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 198, poz. 4693)
22.	Leśnictwo Samice oddz. 107c.	dąb szypułkowy	- obw. 399 cm - wys. 27 m	Ustanowiony 27.12.2006 r. (Rozp. Nr 214/06 Woj. Wlkp. 29.11.2006 r., Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 198, poz. 4693)
23.	Leśnictwo Spławik oddz. 45 a.	dąb szypułkowy	- obw. 371 cm - wys. 26 m	Ustanowiony 27.12.2006 r. (Rozp. Nr 214/06 Woj. Wlkp. 29.11.2006 r., Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 198, poz. 4693)

3.9. Niematerialne dziedzictwo kulturowe

Dziedzictwo kulturowe każdego narodu - to nie tylko zabytki materialne, materialne świadectwa jego przeszłości i cuda przyrodnicze, ale również idee niematerialne, dziedzictwo niematerialne, które tworzy naszą zbiorową pamięć. Jeśli kultura materialna podtrzymuje tożsamość narodu to z pewnością dziedzictwo duchowe, niematerialne tworzy ją, kształtuje, wzbogaca i pobudza do materialnego wyrażania.

W Polsce 16 sierpnia 2011 r. weszła w życie ratyfikowana przez Sejm Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego z 2003 r. nakłada na Państwa-Strony obowiązek inwentaryzacji przejawów tego dziedzictwa znajdujących się na ich terytoriach zgodnie z zaleceniami i standardami Konwencji. Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego ma charakter informacyjny i stanowi realizację tego wymogu poprzez dokumentację żywego niematerialnego dziedzictwa naszego kraju.

Do głównych celów Konwencji należą:

- ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego
- zapewnienie poszanowania niematerialnego dziedzictwa kulturowego wspólnot, grup i jednostek
- wzrost, na poziomie lokalnym, krajowym i międzynarodowym, świadomości znaczenia niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz zapewnienie, aby dziedzictwo to było wzajemnie doceniane
- zapewnienie międzynarodowej współpracy.

Jako dziedzictwo niematerialne zdefiniowano: *praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedzę i umiejętności – jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturową – które wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego. To niematerialne dziedzictwo kulturowe, przekazywane z pokolenia na pokolenie, jest stale odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich otoczeniem, oddziaływaniem przyrody i ich historią oraz zapewnia im poczucie tożsamości i ciągłości, przyczyniając się w ten sposób do wzrostu poszanowania dla różnorodności kulturowej oraz ludzkiej kreatywności.*

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028

Wyszczególniono następujące dziedziny, w których najbardziej przejawia się dziedzictwo niematerialne:

- a) tradycje i przekazy ustne, w tym język, jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
- b) sztuki widowiskowe;
- c) zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne;
- d) wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata;
- e) umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym.

Działaniem na rzecz ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego są: jego identyfikacja, badanie i dokumentacja, zachowanie, zabezpieczenie, promowanie, wzmacnianie i przekazywanie w szczególności poprzez edukację formalną i nieformalną, jak również rewitalizację różnych aspektów tego dziedzictwa.

Decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, z dnia 15 lutego 2010 roku, zadania wynikające z realizacji zapisów Konwencji UNESCO z 2003 roku w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, zostały powierzone **Narodowemu Instytutowi Dziedzictwa**, co jest realizacją zapisu Artykułu 13 Konwencji, w sprawie powołania instytucji dokumentujących niematerialne dziedzictwo kulturowe i umożliwiających dostęp do tego dziedzictwa.

Narodowy Instytut Dziedzictwa realizuje zadania wynikające z realizacji zapisów Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Do zadań tych należy w szczególności:

- a) prowadzenie działań promujących konwencję oraz szkoleń z zakresu jej realizacji,
- b) przygotowanie procedur do prowadzenia krajowego rejestru niematerialnego dziedzictwa kulturowego,
- c) przygotowanie procedury zgłaszania propozycji do umieszczania na Reprezentatywnej liście niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz wniosków o umieszczenie na Liście niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony,
- d) gromadzenie informacji na temat tradycji kultury w Polsce,
- e) inicjowanie działań i programów mających na celu ochronę tradycji kultury,
- f) współpraca w zakresie działań związanych z ochroną, dokumentacją i popularyzowaniem tradycji kultury.

Ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego jest zadaniem państwa prowadzonym przez Narodowy Instytut Dziedzictwa jak i oddolnym społeczeństwa poprzez grupy, które chcą chronić swoje dziedzictwo. W tym celu Narodowy Instytut Dziedzictwa przeprowadza procedurę inwentaryzacyjną. Wnioski o wpisanie na listę niematerialnego dziedzictwa mogą składać różnego rodzaju instytucje, stowarzyszenia, grupy, wspólnoty lub jednostki. Oceny formalnej oraz merytorycznej wniosków dokonuje Narodowy Instytut Dziedzictwa.

3.9.1. Historyczne nazwy miejscowe

Nazewnictwo miejscowe stanowi także część krajobrazu kulturowego. Wskazane jest aby dawne nazwy miejscowości, osad, przysiółków, rzek, strumieni i toni wodnych, bagien, lasów, dróg czy uroczysk nie odeszły w niepamięć. Należy nazwy te promować, utrwalać w nazewnictwie administracyjnym poprzez nadawanie np. nowym ulicom czy osiedlom nazw historycznych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028

**UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OPIEKI
NAD ZASOBAMI DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO
NA OBSZARZE GMINY MIŁOŚLAW**

4.1. Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków**4.4.1. Stan zachowania zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków****Stan zachowania zabytków nieruchomości z terenu gminy Miłosław wpisanych do rejestru zabytków**

Ocena dokonana w sierpniu 2024 r. przez Sebastiana Mazurkiewicza, konsultacja z WUOZ Poznań

Lp.	Miejscowość	Adres/miejsce	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru zabytków	Stan zachowania
1.	Biechowo	Biechowo 12	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. NARODZENIA NMP w zespole klasztornym filipinów	I. 1734-50	2463/A z 4.03.1933	3
2.	Biechowo	Biechowo 12	KLASZTOR, ob. plebania w zespole klasztornym filipinów	I. 1725-65	416/A z 28.11.1968	4
3.	Biechowo	Biechowo 12	OGRÓD KLASZTORNY w zespole klasztornym filipinów	XVIII w.	1982/A z 7.12.1984	4
4.	Bugaj	Bugaj, b. nr.	ZAMECZEK MYŚLIWSKI „BAŻANTARNIA”	pol. XIX w.	253/A z 17.09.1968	5
5.	Bugaj	Bugaj 10	FOLWARK „NA BUGAJU”	1 poł. XIX w.	963/A z 5.03.1970	2, 3, 4, 3, 3, 3, 4, 3
6.	Bugaj	Bugaj 10	KUŹNIA	1 poł. XIX w.	1922/A z 9.12.1983	4
7.	Bugaj - Bagatelka	Bagatelka nr 4 i nr 6	BUDYNEK dawnego NADLEŚNICTWA	1849 r.	1916/A z 1.12.1983	5
8.	Czeszewo	Czeszewo, b. nr.	kościół parafialny pw. św. Mikołaja, drewniany	1792 r.	2464 z 14.03.1933	4
9.	Czeszewo	ul. Miłosławska 22	dawna KARCZMA	XVIII w.	959/A z 5.03.1970	4
10.	Czeszewo	ul. Szkolna 29	LEŚNICZÓWKA	k. XIX w.	2206/A z 15.05.1991	5
11.	Mikuszewo	Mikuszewo 23	PALAC w zespole pałacowym	k. XIX w.	2208/A z 24.06.1991	3
12.	Mikuszewo	Mikuszewo	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole pałacowym	k. XIX w.	1979/A z 14.12.1984	3
13.	Miłosław	śródmieście	ZAŁOŻENIE URBANISTYCZNE	XIV-XIX w.	2278/A z 0.09.1993	4
14.	Miłosław	ul. Kościelna 9	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. ŚW. JAKUBA AP.	1620 r., 1845 r.	954/A z 5.03.1970	5
15.	Miłosław	ul. Kościelna 9	DZWONNICA PRZY KOŚCIELE PARAFIALNYM PW. ŚW. JAKUBA AP.	1854 r.	1126/Wkp/A z 17.09.2021 r.	5
16.	Miłosław	ul. Kościelna 9	OGRODZENIE KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO PW. ŚW. JAKUBA AP.	1854 r.	1125/Wkp/A z 17.09.2021 r.	5
15.	Miłosław	ul. Zamkowa 22 (w dokumentacji WUOZ ul. Zamkowa 21)	KOŚCIÓŁ EWANGELICKI, obecnie Powiatowa Scena Kultury „Zamkowa”	I. 1874-1875	1923/A z 29.12.1983	4
16.	Miłosław	ul. Poznańska 1 a	PALAC w zespole pałacowym	pocz. XIX w.	2304 z 17.06.1994	3
17.	Miłosław	obręb geodezyjny Bugaj	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole pałacowym	pocz. XIX w.	2304 z 17.06.1994	4
18.	Miłosław/Bugaj	Bugaj 2	OFICyna w zespole pałacowym	pocz. XIX w.	1738/A z 2.12.1975	4
19.	Miłosław	ul. Zamkowa 13	SZKOŁA LUDOWA	pol. XIX w.	1105/A z 6.05.1970	3
20.	Miłosław	ul. Zamkowa 20	DOM	1868 r.	1915/A z 1.12.1983	4
21.	Miłosław	pl. Wiosny Ludów 14	DOM	1851 r.	1914/A z 1.12.1983	4
22.	Miłosław	pl. Wiosny Ludów 24	DOM „BAZAR”	pocz. XX w.	1924/A z 29.12.1983	4

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028

23.	Miłosław	ul. Wrzesińska 24	DOM	ok. 1887 r.	2222/A z 2.01.1992	2
24.	Nowa Wieś Podgórna	Nowa Wieś Podgórna	DWÓR MYŚLIWSKI (piwnice)	pocz. XIX w.	955/A z 5.03.1970	2

* 0 – zniszczony; 1 – bardzo zły; 2 – zły; 3 – dostateczny; 4 – dobry; 5 – bardzo dobry

Dawny kościół ewangelicki, będący wcześniej w zasobach gminy Miłosław, od 2016 r. stanowi własność Powiatu Wrzesińskiego. 18 stycznia 2016 r. Zarząd Powiatu Wrzesińskiego wystąpił do Burmistrza Gminy Miłosław z wnioskiem o nieodpłatne zbycie przez Gminę Miłosław na rzecz Powiatu Wrzesińskiego nieruchomości dawnego kościoła poewangelickiego w Miłosławiu. 29 marca 2016 r. zgodę na nieodpłatne przekazanie nieruchomości wyraził Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków (Decyzja WWKZ nr 117/2016). 30 marca 2016 r. Rada Miejska w Miłosławiu Uchwałą Nr XVII/102/16 wyraziła zgodę na nieodpłatne przekazanie zabytkowego kościoła poewangelickiego na rzecz Powiatu Wrzesińskiego. W 2017 r. w wyniku plebiscytu obiektowi nadano nazwę: *Powiatowa Scena Kultury „Zamkowa”*.

4.1.2. Stan zachowania zabytków nieruchomych niewpisanych do rejestru zabytków a ujętych w ewidencji zabytków

Domy mieszkalne, stanowiące własność prywatną, ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków są w większości w bardzo dobrym lub dobrym stanie (np. domy w Miłosławiu przy Rynku i ul. Zamkowej). Także w bardzo dobrym stanie znajduje się leśniczówka Sarnicach. W dobrym stanie znajduje się kuźnia z zespołu folwarcznego w Bugaju oraz niektóre czworaki. W dostatecznym stanie znajdują się obiekty z zespołu dworca kolejowego w Miłosławiu. Część obiektów została przebudowana lub zmodernizowana (szczególnie dawne domy mieszkalne służby folwarcznej: dwojaki, czworaki, sześcióraki i ósmioraki czy wykupione w części przez mieszkańców budynki dawnych szkół). Poszczególni właściciele i użytkownicy części tych obiektów dowolnie dokonują zmian. W wyniku tych działań obiekty te tracą swój dawny charakter. Niektóre obiekty zostały częściowo rozebrane, inne zostały znacznie przebudowane. Natomiast przestrzeń miejska historycznego układu urbanistycznego będąca w zarządzie samorządu sukcesywnie poddawana jest rewitalizacji. Prace takie przeprowadzono na placu rynkowym. W obiektach folwarcznych, w których funkcjonuje jakaś działalność gospodarcza znajdują się w dostatecznym stanie, zaś niektóre nawet w dobrym. Niszczej m.in. obiekty gospodarcze dawnego folwarku w Bugaju, czy Mikuszewie.

4.1.3. Stan zachowania zabytków ruchomych

Zabytki ruchome (ruchomalia) stanowią wyposażenie i wystrój kościołów parafialnych w Biechowie, Czeszewie i Miłosławiu oraz pomniki Juliusza Słowackiego w parku podworskim w Miłosławiu (Bugaju) oraz rzeźba Świętego Wawrzyńca z pomnika Kosynierów na dawnym cmentarzu przykościelnym przy kościele parafialnym pw. Świętego Jakuba w Miłosławiu. Wyposażenia kościołów w większości znajdują się w dobrym stanie, niektóre elementy nawet w bardzo dobrym (np. ołtarz główny w kościele pw. Świętego Jakuba w Miłosławiu). Rzeźba Świętego Wawrzyńca z pomnika Kosynierów znajduje się w dobrym stanie. W 2021 r. przeprowadzono renowację Pomnika Juliusza Słowackiego. Prace wykonała firma ANTA – Konserwacja zabytków i dzieł sztuki z Kostrzyna, która w ramach prac wykonała m.in. rekonstrukcję popiersia Słowackiego w marmurze, elementów rzeźby dziewczyny, urny, znicza i podstawy postumentu. Prace i roboty budowlane przy zabytku zrealizowano przy wsparciu finansowym Samorządu Województwa Wielkopolskiego w kwocie 15 000,00. Całość prac wyniosła 60 tys. zł.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028

4.1.4. Stan zachowania zabytków archeologicznych oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych

Stan zachowania zabytków archeologicznych w gminie Miłosław

Lp.	Miejscowość	Stanowisko archeologiczne	Rodzaj stanowiska	Datowanie	Nr rejestru zabytków	Stan zachowania*
2.	Biechowo	stan. 9, obszar AZP 56-33/1	grodzisko	wczesne średniowiecze	49/Wikp/C z 03.02.1976	2
3.	Bugaj	stan. 4, obszar AZP 57-33/47	grodzisko stożkowate	X-XI w.	50/Wikp/C z 20.02.1992	1
4.	Czeszewo	stan. 1, obszar AZP 58-33/9	grodzisko stożkowate	X-XI w.	51/Wikp/C z 19.01.1993	1
5.	Kęblowo	stan. 1, obszar AZP 56-33/102	grodzisko	wczesne średniowiecze	52/Wikp/C z 22.01.1976	5
6.	Książno	stan. 1, obszar AZP 56-33/46	cmentarzysko pradziejowe	kultura pomorska	53/Wikp/C z 05.01.1976	4
7.	Orzechowo	stan. 2, obszar AZP 58-33/42	cmentarzysko pradziejowe	kultura pomorska	54/Wikp/C z 20.03.1976	4
* 1 – nie wymaga żadnych zabiegów konserwatorskich, 2 – wymaga zabezpieczenia, 3 – wymaga badań sondażowych, 5 – wymaga oznakowania						

Stanowiska archeologiczne podlegają stałym zagrożeniom ze strony intensyfikacji działalności przemysłowej, rolniczej oraz rozwoju urbanizacji. Zgodnie z art. 6 pkt 3 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 ze zmianami) wszystkie zabytki archeologiczne, bez względu na stan zachowania podlegają ochronie i opiece. Zasięg stanowisk archeologicznych na mapach został wyznaczony na podstawie badań powierzchniowych. Zasięgi te należy traktować orientacyjnie, gdyż pozostałości osadnictwa mogą także wystąpić poza wytyczonymi ich granicami. Najlepiej zachowane stanowiska archeologiczne występują na nieużytkach, terenach niezabudowanych oraz terenach zalesionych. Największym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych są nowe inwestycje budowlane i przemysłowe. Do nich zaliczyć można także przebudowy układów urbanistycznych, ruralistycznych, czy założeń pałacowych, folwarcznych i parkowych. Zagrożeniem mogą być także nielegalne eksploracje dokonywane przez samodzielnych poszukiwaczy, niszczące stanowiska archeologiczne przede wszystkim grodziska, osady i cmentarzyska a także pozostałości po I czy II wojnie światowej.

Wczesnośredniowieczne grodzisko w Biechowie zostało częściowo zniszczone w XX w. poprzez rozwieszenie wałów na potrzeby zasypiania pozostałości po dawnym jeziorze Sitkowiec. Na niszczenie narażone jest także grodzisko w Kęblowie, porośnięte trawą. Jest ono łatwo dostępne i może być narażone na niszczenie przez osoby postronne, zwłaszcza przez eksploratorów działających bez pozwoleń. Grodziska w Bugaju i Czeszewie znajdują się na obszarach leśnych dzięki czemu działalność człowieka jest na nich ograniczona. Cmentarzyska kultury pomorskiej w Książnie i Orzechowie znajdują się na obszarach uprawnych, co powoduje niszczenie stanowisk głęboką orką.

Najliczniejsza grupa stanowisk nie wpisana do rejestru składająca się na dziedzictwo została ujawniona głównie podczas badań AZP, ale także podczas nadzorów archeologicznych czy też przypadkowo. Z powodu bardzo duże liczby stanowisk (ponad 450) trudno określić stan zachowania dla poszczególnych stanowisk archeologicznych.

W bezpośrednim sąsiedztwie zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków należy ustalić zakaz lokalizacji wszelkich inwestycji silnie ingerujących w krajobraz kulturowy mogących przyczynić się do jego pogorszenia oraz inwestycji, których funkcja nie jest dostosowana do charakteru otoczenia zabytkowego z szczególnym uwzględnieniem zadań typu: elektrownie wiatrowe, stacje bazowe cyfrowej telefonii komórkowej, reklamy wielkoformatowe, farmy fotowoltaiczne, dominanty wysokościowe i przestrzenne itp.

Przed uzyskaniem pozwolenia na budowę lub przed rozpoczęciem prac ziemnych dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi, wymagane jest prowadzenie prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym pozwoleniem na badania archeologiczne Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028

Ochrona dziedzictwa archeologicznego na terenie gminy posiada charakter obszarowy. Utworzono strefy intensywnego występowania osadnictwa pradziejowego, średniowiecznego i nowożytnego. Ochrona stanowisk archeologicznych i nawarstwień kulturowych przy inwestycjach związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, powinna mieć swoje odbicie w ujmowaniu zagadnień związanych z ochroną zabytków w planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowaniu zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych w opiniach i decyzjach Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

4.1.5. Stan zachowania zabytkowych cmentarzy

Cmentarze katolickie w Biechowie, Czeszewie, Miłosławiu oraz Orzechowie zarówno znajdujące się przy samych kościołach jak i pozostałe znajdują się w dobrym stanie. Natomiast dawny cmentarz ewangelicki w Miłosławiu oraz dawny cmentarz żydowski w Bugaju znajdują się w bardzo złym stanie. W 2004 r. Gmina Miłosław przekazała teren cmentarza żydowskiego Związkowi Gmin Wyznaniowych Żydowskich filia w Poznaniu. Gmina wyznaniowa deklarowała uporządkowanie cmentarza, zaś gmina samorządowa deklarowała ogrodzenie terenu.

4.2. Obszary największego zagrożenia oraz szanse dla zabytków z obszaru gminy Miłosław

Znacznym zagrożeniem dla miasta Miłosław dotyczącym układu i wnętrza urbanistycznego miasta jest degradacja zabytkowej substancji spowodowana wymogami współczesnej cywilizacji. Wymiana historycznej tkanki budynków w postaci oryginalnych drewnianych stolarek okiennych i drzwiowych, ceramicznego pokrycia dachowego, a także pozbawianie budynków ich pierwotnych dekoracji architektonicznych negatywnie wpływa nie tylko na same obiekty, ale także na zabytkowe wnętrze miasta. Zagrożenia te związane są nie tylko z wymianą stolarek okiennych i drzwiowych, ale także powiązane niejednokrotnie z powiększeniami otworów okiennych bądź ich zamurowaniami zniekształcając w ten sposób zabytkowy wizerunek zabudowy. Dużym zagrożeniem dla wnętrza urbanistycznego jest wypadanie gospodarczej zabudowy zlokalizowanej na zapleczach działek kształtującej także charakterystyczny dla miasta układ.

Przebudowa układów urbanistycznych, ruralistycznych i założeń pałacowo-parkowych prowadzi często do naruszenia średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych. W związku z tym wszystkie prace ziemne wymagają jednoczesnego prowadzenia badań archeologicznych. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie epizodów osadniczych na tym terenie. Pozwalają skorygować, uszczegółowić i potwierdzić dane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej oraz statusie społecznym i zawodowym mieszkańców. Dlatego ważne jest wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich określonych przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu.

Natomiast realizacja inwestycji takich jak budowa autostrad, obwodnic, dróg, zbiorników retencyjnych, eksploatacja piaseń i żwirowni, kopalnie kruszywa bezwzględnie wymaga prawidłowego rozpoznania terenu pod względem faktycznej ilości stanowisk archeologicznych oraz przeprowadzenia ratowniczych badań wykopaliskowych na wytypowanych stanowiskach. Z uwagi na szeroko płaszczyznowy zakres prac ziemnych charakteryzujący tego typu przedsięwzięcia budowlane, w bezpowrotny sposób niszczy się substancję zabytkową i obiekty archeologiczne.

Należy pamiętać również o pracach ziemno-budowlanych związanych z przebudową lub rozbiorą budynków wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w ewidencji zabytków. Towarzyszące im badania archeologiczne są niezwykle istotne w procesie rekonstrukcji dawnej zabudowy.

Zagrożeniem dla dziedzictwa archeologicznego jest też rozwój turystyki zwłaszcza w obszarach leśnych. Tereny te atrakcyjne pod względem rekreacyjnym często były również zajmowane przez ludzi w pradziejach i wczesnym średniowieczu. Dostęp do wody, który stanowił podstawę egzystencji osadniczej umożliwiał tworzenie niezwykle licznych

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028

osad o metryce sięgającej od epoki kamienia po czasy nowożytne.

Istotne zagrożenie dla zachowania substancji zabytkowej stanowisk archeologicznych zlokalizowanych w obrębie pól uprawnych stanowi głęboka orka. Niektóre zagrożenia pojawiły się w ciągu ostatnich lat, jak na przykład działalność tzw. poszukiwaczy skarbów z wykrywaczami metali, których rozmiarów nie potrafimy ocenić. Działalność ta szczególnie zagraża cmentarzyskom oraz grodziskom zlokalizowanym na terenie gminy. Wiele zagrożeń wynika z przyspieszonego rozwoju gospodarczego jak już wspomniano użycie ciężkiego sprzętu w rolnictwie, rozwój budownictwa i budowa dróg. W najbliższych latach planowane są inwestycje drogowo-budowlane: remonty dróg w Biechowie oraz Chlebowie oraz budowy ulic w Orzechowie i Miłosławiu.

Należy wykorzystać szanse jakie pojawiają się dla zabytków z obszaru gminy Miłosław. Należą do nich:

- 1) dokonanie wpisu do rejestru zabytków
wpisanie obiektu do rejestru zabytków nie tylko daje ochronę prawną ale otwiera na możliwość pozyskania np. dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane dla obiektów zabytkowych,
- 2) możliwość skorzystania z dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane dla obiektów zabytkowych z różnych źródeł,
- 3) wykorzystanie obiektu zabytkowego na cele kulturalne (np. dawny kościół poewangelicki w Miłosławiu),
- 4) wykorzystanie obiektu zabytkowego na cele hotelarskie i gastronomiczne (np. zameczek myśliwski „Bażanarnia” w Bugaju),
- 5) wykorzystanie obiektu zabytkowego w celach turystycznych i promocyjnych.

4.3. Obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków stanowiące własność Gminy Miłosław

Obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków stanowiące własność Gminy Miłosław

Lp.	Miejscowość	Adres/miejsce	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru zabytków
1.	Miłosław	ul. Poznańska 1 a	PALAC w zespole pałacowym	pocz. XIX w.	2304 z 17.06.1994
2.	Miłosław	obręb geodezyjny Bugaj	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole pałacowym	pocz. XIX w.	2304 z 17.06.1994
3.	Miłosław/Bugaj	Bugaj 2	OFICyna w zespole pałacowym	pocz. XIX w.	1738/A z 2.12.1975
4.	Miłosław	ul. Zamkowa 13	SZKOŁA LUDOWA	pol. XIX w.	1105/A z 6.05.1970

4.4. Szlaki turystyczne

4.4.1. Szlaki rowerowe:

Transwielkopolska Trasa Rowerowa (TTR) odcinek południowy

Przez teren powiatu wrzesińskiego przebiega fragment Transwielkopolskiej Trasy Rowerowej na odcinku **Miłosław – Chlebowo – Pogorzela**. Oznakowanie trasy: kolor zielony.

Nadwarciański Szlak Rowerowy

Przez teren powiatu wrzesińskiego przebiega również Nadwarciański Szlak Rowerowy na odcinku **Orzechowo – Czeszewo – Szczodrzejewo – Splawie – Tarnowa – Pyzdry – Białobrzeg – Wrąbczynek**. Oznakowanie trasy: kolor niebieski.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028**Pierścień powiatu wrzesińskiego**

Członkowie Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego Oddział im. Henryka Kamińskiego we Wrześni opracowali projekt trasy wytyczenia tras rowerowych okalających powiat wrzesiński. Ogólna długość trasy wynosi 252 km. Projektowany szlak główny wokół powiatu posiada długość 176, 2 km. Do trasy będzie można dotrzeć ze stolicy powiatu 5 drogami. Jedną z nich prowadzi do gminy Miłosław: trasa Września – Nowa Wieś Podgórna.

Trasa rozpoczyna się Bardzie i tutaj ma też swój koniec. Miejscowości przez które przebiega trasa: Bardo, Giecz, Nekla, Czerniejewo, Grzybowo, Węgierki, Pyzdry, Lisewo, Splawie, Orzechowo, Miłosław. Na trasie szlaku można m.in. podziwiać krajobraz Nadwarciańskiego Parku Krajobrazowego oraz Żerkowsko-Czeszewskiego Parku Krajobrazowego.

Żerkowsko-Czeszewska „Ósemka”

Przez południowe tereny powiatu będą dwie części szlaku Żerkowsko-Czeszewskiej „Ósemki”:

- **Przebieg I części szlaku:** Miłosław - Winna Góra - Białe Piątkowo - Czeszewo - Szczodrzejewo - Nowa Wieś Podgórna - Pogorzelica - Śmielów - Brzostków - Raszewy - Żerków. Długość trasy: **35,8 km**. Oznakowanie: **kolor czarny**
- **Przebieg II części szlaku:** Żerków - Bieździadów - Dębno - Orzechowo - Czeszewo - Mikuszewo - Chrustowo - Rudki - Bażantarnia - Miłosław. Długość trasy: **31 km**. Oznakowanie: **kolor czerwony**

Pozostałe szlaki rowerowe na terenie powiatu wrzesińskiego

1. **Szlak żółty** – Września – Nowa Wieś Podgórna (dł. 22,1 km)
2. **Szlak czerwony** – Żerków – Czeszewo – Żerków (dł. 34,4 km)
3. **Szlak czarny** – Miłosław – Czeszewo – Żerków (dł. 35,2 km)

4.4.2. Szlaki piesze:

Przez teren powiatu wrzesińskiego przebiegają następujące piesze szlaki turystyczne:

Szlaki PTTK:

- „**czerwony**”: Miłosław (PKP) - Winna Góra - Winne Góry - dolina Miłosławki - Miłosław (park) - Miłosław (PKP)
- „**niebieski**”: Miłosław (park) – Winna Góra (2,6 km) – Ieśniczówka Sarnice (12,2 km) – Czeszewo (PKS, 14,2 km) – Czeszewo (prom, 14,8 km),
- „**żółty**”: Orzechowo - Czeszewo - Szczodrzejewo - Nowa Wieś Podgórna (9,4 km),
- „**czarny**”: Miłosław PKP – Miłosław rynek PKS (1,4 km) - Miłosław park (1,9 km)

Szlak pieszy: Nadwarciańska droga świętego Jakuba

Trasa piesza łączy miejsca związane z kultem świętego Jakuba oraz ciekawe obiekty kulturalne i przyrodnicze w Wielkopolsce. Większość trasy wykorzystuje istniejące już szlaki turystyczne piesze lub rowerowe. Trasa rozpoczyna się w Łądzie nad Wartą (powiat słupecki) a kończy w Lubiniu (powiat kościański). Przez teren powiatu wrzesińskiego biegnie następująco: Wrąbczynek – Białobrzeg – Pyzdr – Tarnowa – Splawie - Nowa Wieś Podgórna – Chlebowo – Mikuszewo – Rudki – Franulka - Miłosław (z kościołem św. Jakuba) – Czeszewo - Orzechowo. Trasa oznaczona jest symbolem muszli św. Jakuba oraz strzałkami koloru żółtego.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028**4.4.3. Szlaki kajakowe**

Na rzece Warcie przeprowadza się spływy kajakowe. Przez teren powiatu wrzesińskiego szlak kajakowy wiedzie na trasie Dłusk – ujście Lutyni.

- **0 km** Dłusk, prom górnołunowy o udźwigu 10 t, przystań kajakowa z ławeczkami, we wsi sklep.
- **1,3 km** Pyzdry, most na drodze nr 442 Września-Kalisz. Przystań kajakowa Towarzystwa Turystyki Wodnej „Perkoz”.
- **4,3 km** Tarnowa, wieś na skraju lasu. Odkryciu w tym miejscu osady wydmowej ze środkowej epoki kamiennej (8-4,5 tys. lat p.n.e.) archeologia zawdzięcza określenie „ludność kultury tarnowskiej”.
- **5,3 km** Ujście Prosnego (szlak kajakowy). Początek Kotliny Śremskiej.
- **10,7 km** Nowa Wieś Podgórna, prom górnołunowy do Pogorzeli o udźwigu 10 t.
- **16,3 km** Czeszewo, prom górnołunowy o udźwigu 15 t. Na lewym brzegu, obok dojazdu do promu, miejsce biwakowe z paleniskiem.
- **18,3 km** Orzechowo, zakład przemysłu drzewnego, sklepy, poczta. Ujście Lutyni (szlak kajakowy). Międzywale zwęża się do 300 m.

4.5. Uwarunkowania wynikające ze Strategii Rozwoju Gminy Miłosław

Urząd Gminy Miłosław przygotował projekt strategii rozwoju gminy na lata 2023-2030. W strategii wskazano na zasoby kulturowe gminy Miłosław. Wpływają one na kształtowanie tożsamości narodowej i regionalnej. Wykorzystanie historii, zabytków i tradycji podkreśla odrębność kulturową i istnienie regionalnej różnorodności. Ochrona wartości dziedzictwa kulturowego oraz oparte na niej działania na rzecz pielęgnowania i kształtowania tożsamości wymaga wskazania obszarów ochrony krajobrazu kulturowego. Ze względu na specyfikę przedmiotów ochrony wyznaczony obszar Wielkopolski dzieli się na cztery podtypy, gdzie Gminę Miłosław zakwalifikowano do gmin, w granicach których znajdują się historyczne układy przestrzenne miast i wsi, w tym: układy przestrzenne objęte ochroną jako Pomnik Historii oraz proponowane do objęcia tą formą ochrony, układy przestrzenne ujęte w rejestrze zabytków, obszary cenne kulturowo związane z kształtowaniem się przestrzeni miast, które proponuje się do objęcia ochroną w formie parków kulturowych, a także do gmin, w granicach których występują obszary cenne kulturowo.

4.6. Uwarunkowania wynikające ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Miłosław

Gmina Miłosław posiada „*Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy*”. Rada Miejska w Miłosławiu uchwałą nr X/56/11 z dnia 12 lipca 2011 r. uchwaliła zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Miłosław z 1999 r. Kolejne zmiany dokonano uchwałą nr XX/54/15 Rady Miejskiej w Miłosławiu z dnia 28 września 2015 r.; uchwałą XL/158/18 Rady Miejskiej w Miłosławiu z dnia 17 kwietnia 2018 r., uchwałą nr XXXIV/278/21 Rady Miejskiej w Miłosławiu z dnia 31 maja 2021 r. oraz uchwałą nr LXI/525/23 Rady Miejskiej w Miłosławiu z dnia 27 września 2023 r.

W przedostatniej zmianie studium w rozdziale 2.5. określono stan dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Wskazano, że na części terenu w Miłosławiu MN.2.IV (część działek nr 485/7, 485/9 oraz 484/2) znajduje się na terenie historycznego układu urbanistycznego oraz w strefie ochrony konserwatorskiej średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych układu urbanistycznego miasta Miłosław wpisanego do rejestru zabytków. Na terenie objętym zmianą studium znajdują się zewidencjonowane stanowiska archeologiczne objęte ochroną konserwatorską (AZP 56-33/74 – Pałczyn stan. 8; AZP 56-34/4 – Gorzyce stan. 11) stanowiące pozostałości osadnictwa z epoki kamienia po

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028

okres średniowiecza, ujęte w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków. Na terenie miejscowości Pałczyn P/U.12.IV zlokalizowany jest budynek ujęty w gminnej ewidencji zabytków (Pałczyn 29). Natomiast w ostatniej zmianie studium w rozdziale 2.5. określono zlokalizowane stanowiska archeologiczne AZP 56-33/97; AZP 56-33/98; AZP 547-33/31; AZP 56-33/52; AZP 56-33/104; AZP 57-33/61; AZP 58-33/32. A także wskazano w miejscowości Czeszewo przy ul. Lesnej 41 budynek mieszkalny ujęty w gminnej ewidencji zabytków jako Dom nr 41 (obiekt częściowo pozbawiony został swoich cech historycznych).

4.7. Uwarunkowanie wynikające z uchwały w sprawie zasad i trybu postępowania udzielania i rozliczania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane dla obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków nie będących własnością gminy Miłosław

Rada Miejska w Miłosławiu uchwałą Nr LXIII/539/23 z 28 listopada 2023 r. przyjęła zasady postępowania o udzielenie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku, wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, nie będącym własnością Gminy Miłosław. Określa się w niej zasady udzielania dotacji celowej z budżetu Gminy Miłosław na finansowanie przedsięwzięć związanych z pracami konserwatorskimi, restauratorskimi oraz robotami budowlanymi przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, nie będącym własnością Gminy Miłosław. Rada Miejska w Miłosławiu udziela dotacji z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane wykonywane w celu ochrony zabytków położonych na terenie gminy Miłosław na wniosek składany przez osoby fizyczne lub jednostki organizacyjne, posiadające tytuł prawny do zabytku, wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego.

4.8. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obowiązujących na terenie Gminy Miłosław

Gmina Miłosław posiada plany zagospodarowania przestrzennego dla części gminy. W większości plany opracowywane są na bieżące potrzeby inwestorów oraz mieszkańców. Ewentualne rozbieżności w stosunku do oczekiwań właścicieli nieruchomości są w miarę możliwości niwelowane poprzez częściowe zmiany i aktualizacje obowiązujących planów. Z uwagi na specyfikę terenów, których dotyczą plany zagospodarowania przestrzennego, zagadnienie ochrony i opieki zabytków występuje w różnym stopniu. Poniżej wymieniono te miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, w których ujęto zapisy dotyczące zagadnień ochrony dziedzictwa kulturowego.

Uchwała Nr XII/83/08 Rady Miejskiej w Miłosławiu z dnia 29 stycznia 2008 r. w sprawie: miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej z usługami w ORZECHOWIE, rejon ul. Kasztanowej i Bukowej.

§ 8. Ustala się następujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków:

Z uwagi na położenie w strefie występowania stanowisk archeologicznych inwestorzy są zobowiązani do zlecenia stałego nadzoru archeologiczno-konserwatorskiego nad całością prac budowlanych. Sposób realizacji wyżej wymienionego warunku należy ustalić z Wydziałem Archeologicznym Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu.

Na rysunku miejscowego planu symbolem graficznym została zaznaczona strefa występowania stanowiska archeologicznego;

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028

Uchwała Nr XXV/170/09 Rady Miejskiej w Miłosławiu z dnia 30 czerwca 2009 r. w sprawie: uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej z usługami w rejonie drogi krajowej nr 15 w Białym Piątkowie.

§ 7. Ustala się następujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków:

- a) prace remontowo-budowlane, prace konserwatorskie oraz prace elewacyjne przy budynkach przy budynkach nr 31 i nr 32 objętych ochroną konserwatorską (także zmiana pokrycia dachowego, malowanie elewacji, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej) winny być konsultowane z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków i poprzedzone pozwoleniem,
- b) w przypadku konieczności wymiany budynków nr 31 i nr 32 objętych ochroną konserwatorską obowiązuje:- zachowanie podobnego kształtu brył budynków - ich obrysów zewnętrznych, wysokości, rodzajów dachów,- zachowanie zasad rozplanowania elewacji,- zastosowanie podobnych detali architektonicznych i podobnych materiałów wykończeniowych,- uzgodnienie projektu budynku z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,
- c) z uwagi na położenie obszaru opracowania w strefie występowania stanowisk archeologicznych i dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego inwestor jest zobowiązany do prowadzenia badań archeologicznych podczas inwestycji związanych z zagospodarowaniem i zabudowaniem terenu, a wymagających prac ziemnych. Zakres badań archeologicznych, obowiązujący inwestora, winien być ustalony z Wydziałem Archeologicznym Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu,
- d) nie określa się zasad ochrony dóbr kultury współczesnej z uwagi na nie występowanie takich obiektów na obszarze objętym planem;

Uchwała Nr XXV/171/09 Rady Miejskiej w Miłosławiu z dnia 30 czerwca 2009 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej z usługami, terenów zabudowy usługowej i terenów zieleni urządzonej w rejonie Stawu Pawelskiego w Miłosławiu – zawiera następujące ustalenia:

§ 7. Ustala się następujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków:

- a) część obszaru objętego planem położona jest na terenie historycznego założenia urbanistycznego miasta Miłosław wpisanego do rejestru zabytków pod numerem 2278/A decyzją WWKZ z dnia 30 września 1993 r. Strefa ochrony konserwatorskiej została wrysowana na rysunek planu. Wszelkie działania inwestycyjne w części objętej strefą ochrony konserwatorskiej należy uzgadniać z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,
- b) dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego ustala się obowiązek uzgadniania z Wydziałem Archeologicznym Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu prac ziemnych związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu - przed uzyskaniem pozwolenia na budowę, w celu ustalenia zakresu badań archeologicznych obowiązującego inwestora.

Uchwała Nr XX/128/16 Rady Miejskiej w Miłosławiu z dnia 14 września 2016 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy techniczno-produkcyjnej i zabudowy usługowej w Miłosławiu, rejon ulic: Wrzesińska i Kręta.

§ 7. W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej ustala się:

- 1) część obszaru objętego planem (w obrębie obszaru B rysunku planu) znajduje się w strefie ochrony konserwatorskiej układu urbanistycznego miasta Miłosław wpisanej do rejestru zabytków pod nr 2278/A

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028

decyzją z dnia 30.09.1993 r. Dokonania uzgodnień i uzyskania pozwolenia konserwatorskiego wymagają wszelkie prace prowadzone na tym obszarze, zgodnie z przepisami odrębnymi;

- 2) w obrębie terenów objętych planem (obszary A i B) wyznacza się strefę ochrony konserwatorskiej stanowiska archeologicznego, obszar AZP 57-33/4, 28, 29, będącego pozostałością kultury łużyckiej oraz okresu wczesnego i późnego średniowiecza, przeznaczonego do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków. W granicach wyznaczonej strefy dopuszcza się działalność inwestycyjną oraz określa wymóg przeprowadzenia badań archeologicznych w trakcie realizacji prac ziemnych, zgodnie z przepisami odrębnymi;
- 3) na obszarach objętych planem nie występują obiekty zaliczane do dóbr kultury współczesnej.

Uchwała Nr XIV/108/19 Rady Miejskiej w Miłosławiu z dnia 26 września 2019 r. w sprawie: miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w Miłosławiu, w rejonie ulicy Łąkowej, gmina Miłosław.

§ 7. W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej: w strefie ochrony konserwatorskiej stanowiska archeologicznego AZP 57-33/25, w granicach którego położony jest obszar planu, ustala się nakaz przeprowadzenia badań archeologicznych w trakcie realizacji prac ziemnych.

Uchwała Nr LVII/490/23 Rady Miejskiej w Miłosławiu z dnia 26 kwietnia 2023 r. w sprawie: miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w Miłosławiu, w rejonie ulicy Wrzesińskiej, gmina Miłosław – część C.

§ 7. W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej ustala się uwzględnienie uwarunkowań wynikających z występowania w ramach obszaru objętego planem strefy ochrony konserwatorskiej stanowiska archeologicznego, zgodnie z przepisami odrębnymi w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Uchwała Nr LXIII/550/23 Rady Miejskiej w Miłosławiu z dnia 28 listopada 2023 r. w sprawie: miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w Miłosławiu, w rejonie ulicy Wrzesińskiej, gmina Miłosław - Część A.

§ 7. W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej ustala się uwzględnienie uwarunkowań wynikających z występowania w ramach obszaru objętego planem strefy ochrony konserwatorskiej stanowiska archeologicznego, zgodnie z przepisami odrębnymi w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Uchwała Nr IV/36/24 Rady Miejskiej w Miłosławiu z dnia 14 sierpnia 2024 r. w sprawie: miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w Czeszewie przy ulicy Leśnej, gmina Miłosław.

§ 7. W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej wyznacza się strefę ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych, ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków pod nr AZP 58-33/32, oznaczoną na rysunku planu, w granicach której określa się nakaz prowadzenia badań archeologicznych podczas prac ziemnych, zgodnie z przepisami odrębnymi w zakresie ochrony zabytków; 2) dla budynków ujętych w gminnej ewidencji zabytków, oznaczonych na rysunku planu, nakazuje się zachowanie historycznej formy architektonicznej, gabarytów wysokościowych, formy i kształtu dachów, kompozycji i wystroju architektonicznego elewacji, formy stolarki okiennej i drzwiowej; 3) wszelkie prace budowlane oraz konserwatorskie prowadzone przy budynkach, o których mowa w pkt 2, winny być prowadzone zgodnie z przepisami odrębnymi w zakresie ochrony zabytków.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028

Uchwała Nr IV/37/24 Rady Miejskiej w Miłosławiu z dnia 14 sierpnia 2024 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla działek nr geod. 8/1, 8/2, 143/1, 143/7 w Pałczynie, gmina Miłosław.

§ 7. W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej - nakazuje się zachowanie w niezmienionej formie obiektu kapliczki przydrożnej, ujętej w wojewódzkiej ewidencji zabytków, oznaczonej na rysunku planu.

4.9. Uwarunkowania wynikające z Gminnego planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla Gminy Miłosław.

W 2019 r. Burmistrz Gminy Miłosław przygotował „**Gminny plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla i Gminy Miłosław**”.

Ochrona zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, polega na planowaniu, przygotowaniu i realizacji przedsięwzięć zapobiegawczych, dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich, mających na celu ich uratowanie przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem. Realizowanie i prowadzenie przedsięwzięć ochrony zabytków polega na:

1. Zapobieganiu i prowadzeniu prac przygotowawczych - w czasie poprzedzającym wystąpienie konfliktu zbrojnego lub sytuacji kryzysowej,
2. Podwyższeniu gotowości wprowadzonej w okresie narastania bezpośredniego zagrożenia poprzez właściwe organy kierowania kryzysowego,
3. Reagowaniu w czasie wystąpienia i trwania konfliktu zbrojnego lub sytuacji kryzysowej,
4. Zabezpieczeniu i dokumentowaniu po ustąpieniu konfliktu zbrojnego lub sytuacji kryzysowej.
5. Ochronie zabytków ruchomych.

„Gminny plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla Gminy Miłosław” został uzgodniony ze Starostą Wrzesińskim oraz Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Jest to dokument wewnętrzny Urzędu Gminy Miłosław.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028

**5. CZĘŚĆ PROGRAMOWA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI:
PRIORYTETY, DZIAŁANIA I SPOSOBY ICH REALIZACJI**

5.1. Cel strategiczny gminnego programu opieki nad zabytkami:

Opieka, ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego gminy, zwłaszcza będącego własnością samorządu.

5.2. Priorytety gminnego programu opieki nad zabytkami:

Priorytet I.: Opieka, ochrona i rewitalizacja zabytków gminy Miłosław,

Priorytet II.: Podnoszenie świadomości lokalnej w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami gminy Miłosław,

Priorytet III.: Eksponowanie i popularyzacja walorów dziedzictwa kulturowego gminy Miłosław.

5.3. Działania służące realizacji priorytetów:

Priorytet I.: Opieka, ochrona i rewitalizacja zabytków gminy Miłosław

<i>l.p.</i>	<i>działanie</i>	<i>sposób realizacji</i>	<i>podmiot odpowiedzialny</i>
1.1.	Prowadzenie gminnej ewidencji zabytków nieruchomych.	Prowadzenie gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków w połączeniu z weryfikacją zbioru w oparciu o stan faktyczny zachowanej substancji zabytkowej w gminie. Prace inwentaryzacyjne będą polegać na sporządzeniu kart adresowych, w których umieszczone będą podstawowe dane określające obiekt zabytkowy oraz dokumentację fotograficzną. Uzupełnienie GEZ o karty adresowe komentarzy.	Referat rozwoju, kultury, sportu i promocji UG Miłosław
1.2.	Założenie ewidencji pomników i kapliczek.	Założenie ewidencji pomników i kapliczek w formie zbioru kart adresowych zabytków w uzgodnieniu z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków. Prace inwentaryzacyjne będą polegać na sporządzeniu kart adresowych, w których umieszczone będą podstawowe dane określające obiekt zabytkowy oraz dokumentację fotograficzną.	Referat rozwoju, kultury, sportu i promocji UG Miłosław
1.3.	Prowadzenie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych.	Prowadzenie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych polegające na wprowadzeniu informacji o znaleziskach pradziejowych należy wykonać zgodnie z Rozporządzeniem MKiDN z dnia 10 września 2019 r.	Referat rozwoju, kultury, sportu i promocji UG Miłosław
1.4.	Poddanie analizie, które obiekty należałyby wpisać do rejestru zabytków.	Współpraca z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w sprawie wpisania do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego obiektów budownictwa i architektury oraz zabytków archeologicznych nieujętych jeszcze w rejestrze, a reprezentujących duże walory historyczne, naukowe lub artystyczne i stanowiących ważne miejsce w krajobrazie kulturowym gminy.	Referat rozwoju, kultury, sportu i promocji UG Miłosław
1.5.	Uwzględnianie zabytków nieruchomych oraz zabytków archeologicznych w dokumentach planistycznych oraz mających charakter prawa miejscowego sporządzanych przez gminę.	Uwzględnianie zasad ochrony konserwatorskiej zawartych w opiniach i decyzjach Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w planach zagospodarowania przestrzennego oraz innych materiałach planistycznych.	Referat rozwoju, kultury, sportu i promocji UG Miłosław

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028

1.6.	Prowadzenie nadzorów archeologicznych na stanowiskach archeologicznych podczas inwestycji prowadzonych przez gminę Miłosław.	Prowadzenie nadzorów archeologicznych na stanowiskach archeologicznych podczas inwestycji prowadzonych przez gminę Miłosław przez archeologa.	Referat infrastruktury, ochrony środowiska, rolnictwa i leśnictwa UG Miłosław
1.7.	Interwencja właściwych organów przy rażących naruszeniach prawa budowlanego związanego z zabytkami.	Zgłaszanie właściwym organom naruszeń dotyczących rozbioru, rozbudowy i przebudowy zmieniającej bryłę obiektów zabytkowych lub ich charakterystycznych elementów.	Referat rozwoju, kultury, sportu i promocji UG Miłosław
1.8.	Ochrona substancji zabytkowej stanowiącej własność gminy Miłosław.	Prowadzenie przez Urząd Gminy Miłosław bieżących działań mających na celu utrzymanie substancji zabytkowej obiektów. Planowane prace przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków: Miłosław, ul. Poznańska 1 a, PALAC w zespole pałacowym – bieżące utrzymanie obiektu, rewitalizacja - użytkowanie jako obiekt na wydarzenia kulturalne. Miłosław, obręb geodezyjny Bugaj, PARK KRAJOBRAZOWY w zespole pałacowym – bieżące utrzymanie obiektu, rewitalizacja. Miłosław/Bugaj, Bugaj 2, OFICyna w zespole pałacowym – bieżące utrzymanie obiektu. Miłosław, ul. Zamkowa 13, SZKOŁA LUDOWA – bieżące utrzymanie obiektu, ewentualna adaptacja na izbę muzealną w zależności od środków finansowych. Gmina Miłosław jest udziałowcem w spółce Międzynarodowy Dom Spotkań Młodzieży – Mikuszewo sp. z o.o., która jest właścicielem ZESPOŁU PAŁACOWO-PARKOWEGO w Mikuszewie. Planuje się remont zabytkowego Międzynarodowego Domu Spotkań Młodzieży w Mikuszewie, który obejmie m.in. odświeżenie elewacji budynku, co z pewnością przyczyni się do poprawy estetyki obiektu oraz jego funkcjonalności. Zmiana wyglądu elewacji pomoże wpłynąć na lepsze dostosowanie budynku do współczesnych standardów. Bugaj, GRODZISKO Wczesnośredniowieczne – bieżący doгляд obiektu, informowanie WUOZ o ewentualnych uszkodzeniach bądź zniszczeniach.	Referat rozwoju, kultury, sportu i promocji UG Miłosław
1.9.	Udzielanie dotacji z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane dla obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w gminnej ewidencji zabytków niestanowiących własności Gminy Miłosław.	Udzielanie dotacji na podstawie uchwały Nr LXIII/539/23 Rady Miejskiej w Miłosławiu z 28 listopada 2023 r. w sprawie zasad postępowania o udzielenie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku, wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, nie będącym własnością Gminy Miłosław.	Referat rozwoju, kultury, sportu i promocji UG Miłosław

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028

1.10.	Porządkowanie zabytkowych cmentarzy.	Bieżące utrzymanie obiektów poprzez stałe porządkowanie terenów dawnych cmentarzy we współpracy z gminami wyznaniowymi, instytucjami oraz wolontariuszami.	Referat spraw obywatelskich UG Miłosław
1.11.	Aktualizacja planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu i sytuacji kryzysowych.	Coroczna aktualizacja planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu i sytuacji kryzysowych. Sprawdzenie stanu koordynacji działań ujętych w programie. Sprawdzenie aktualności zapisów. Dokonanie aktualizacji zapisów.	Referat rozwoju, kultury, sportu i promocji UG Miłosław
1.12.	Podjęcie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.	Realizacja zadania wynikającego bezpośrednio z art. 87 u. 2. p. 7. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami poprzez tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami w celu realizacji priorytetów gminnego programu opieki nad zabytkami.	Referat organizacyjny, kadr i edukacji UG Miłosław

Priorytet II.: Podnoszenie świadomości lokalnej w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami gminy Miłosław

<i>I.p.</i>	<i>działanie</i>	<i>sposób realizacji</i>	<i>podmiot odpowiedzialny</i>
2.1.	Rozpowszechnienie informacji na temat obiektów wpisanych do rejestru zabytków z terenu Gminy Miłosław.	Rozpowszechnienie informacji na temat obiektów wpisanych do rejestru zabytków z terenu Gminy Miłosław poprzez media: gminne strony internetowe, radio i telewizję, druki promocyjne.	Referat rozwoju, kultury, sportu i promocji UG Miłosław MCK Miłosław
2.2.	Udostępnienie „Programu opieki nad zabytkami dla Miasta i Gminy Miłosław na lata 2025 – 2028” na stronie internetowej UG Miłosław.	Udostępnienie „Programu opieki nad zabytkami dla Miasta i Gminy Miłosław na lata 2025 – 2028” na stronie internetowej UG Miłosław.	Referat rozwoju, kultury, sportu i promocji UG Miłosław
2.3.	Informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na prace przy obiektach zabytkowych.	Informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na prace przy obiektach zabytkowych.	Referat rozwoju, kultury, sportu i promocji UG Miłosław
2.4.	Włączenie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do zajęć szkolnych w szkołach gminnych.	Przeprowadzanie w szkołach gminnych zajęć edukacyjnych dotyczących dziedzictwa kulturowego gminy. Tematykę zajęć wybierają w ramach swoich działań nauczyciele.	Szkoły gminne

Priorytet III.: Eksponowanie i popularyzowanie walorów dziedzictwa kulturowego gminy Miłosław

<i>I.p.</i>	<i>działanie</i>	<i>sposób realizacji</i>	<i>podmiot odpowiedzialny</i>
3.1.	Gromadzenie zabytków ruchomych dotyczących dziedzictwa kulturowego gminy Miłosław.	Gromadzenie zabytków ruchomych dotyczących dziedzictwa kulturowego gminy Miłosław, na potrzeby ewentualnej izby muzealnej.	MCK Miłosław
3.4.	Przygotowywanie publikacji dotyczących zabytków oraz dziedzictwa kulturowego gminy Miłosław.	Przygotowywanie publikacji dotyczących zabytków oraz dziedzictwa kulturowego gminy Miłosław.	Referat rozwoju, kultury, sportu i promocji UG Miłosław MCK Miłosław
3.5.	Współpraca z innymi podmiotami.	Współpraca z innymi podmiotami mogącymi wspomóc promocję zabytków i dziedzictwa kulturowego gminy Miłosław.	Referat rozwoju, kultury, sportu i promocji UG Miłosław MCK Miłosław

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028**6. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI
GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI****6.1. Instrumentarium realizacji**

Podmiotem formującym gminny program opieki nad zabytkami jest samorząd gminny. Realizacja programu odbywać się będzie poprzez zespół działań na rzecz osiągnięcia celów w nim przyjętych. Samorząd ma oddziaływać na różne podmioty związane z obiektami zabytkowymi, w tym również na mieszkańców gminy w celu wywołania w nich pożądanych zachowań prowadzących do realizacji zamierzonych celów. Zakłada się, że w realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami wykorzystane zostaną następujące grupy instrumentów: instrumenty prawne, finansowe, społeczne, koordynacji i kontroli.

1. Instrumenty prawne:

- programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego,
- dokumenty wydane przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wynikające z przepisów ustawowych,
- uchwały Rady Miejskiej w Miłosławiu
(miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, zwolnienia i ulgi dla właścicieli obiektów zabytkowych).

2. Instrumenty finansowe:

- środki własne zatwierdzone uchwałą Rady Miejskiej w Miłosławiu
- inne środki publiczne (dotacje, subwencje, dofinansowania) m.in.:
  - w ramach programu „Dziedzictwo Kulturowe” z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego realizowanego przez 6 priorytetów:
    1. Ochrona zabytków.
    2. Wspieranie działań muzealnych.
    3. Kultura ludowa.
    4. Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą.
    5. Ochrona zabytków archeologicznych.
    6. Ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego.
  - w ramach dotacji przyznawanych przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków na podstawie wniosków złożonych przez właścicieli, posiadaczy lub użytkowników zabytków,
  - w ramach pomocy finansowej udzielanej jako dotacje przez Samorząd Województwa Wielkopolskiego na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami. Są to dotacje celowe z budżetu na finansowanie lub dofinansowanie prac remontowych i konserwatorskich obiektów zabytkowych,
- środki ze źródeł prywatnych - środki osób fizycznych, organizacji pozarządowych – stowarzyszeń, fundacji, kościelnych osób prawnych itp.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028**3. Instrumenty społeczne:**

- uzyskanie poparcia lokalnej społeczności dla programu poprzez sprawną komunikację,
- edukacja i tworzenie świadomości potrzeby istnienia i ochrony dziedzictwa kulturowego w lokalnej społeczności,
- współpraca z organizacjami społecznymi.

4. Koordynacja i kontrola

- gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania obiektów, prowadzonych pracach remontowych i konserwatorskich przez gminę, jako właściciela niektórych obiektów zabytkowych; brak natomiast narzędzi do pozyskiwania informacji o stanie zachowania obiektów, prowadzonych pracach remontowych i konserwatorskich dotyczących pozostałych obiektów zabytkowych stanowiących własność innych podmiotów – w tym zakresie informacje będą gromadzone przez gminę na podstawie możliwych do pozyskania danych,
- wewnętrzne okresowe sprawozdania z realizacji niniejszego programu.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028**7. MONITORING DZIAŁANIA
GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI****7.1. Sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami**

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wójt (burmistrz, prezydent miasta) zobowiązany jest do sporządzania co 2 lata sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami. Sprawozdanie to przedstawiane jest Radzie Miejskiej. Po 4 latach program powinien zostać zaktualizowany i ponownie przyjęty przez Radę Miejską.

Monitoring działania nad gminnym programem opieki nad zabytkami realizowany jest poprzez:

- a) analizę i ocenę przebiegu realizacji programu,
- b) analizę i ocenę stopnia uzyskanych efektów.

7.2. Zasady oceny dla poszczególnych priorytetów działania gminnego programu opieki nad zabytkami

Priorytet I.: Opieka, ochrona i rewitalizacja zabytków gminy Miłosław:

- liczba wykonanych kart ewidencyjnych: gminnej ewidencji zabytków, ewidencji pomników i kapliczek, ewidencji zabytków archeologicznych,
- liczba nowych obiektów wpisanych do rejestru zabytków,
- dokumenty planistyczne, w których uwzględniono zasady ochrony konserwatorskiej zawarte w opiniach i decyzjach Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- określenie prowadzonych nadzorów archeologicznych,
- ewentualne interwencje właściwych organów przy rażących naruszeniach prawa budowlanego związanego z zabytkami,
- efekty przeprowadzonych prac przy zabytkach stanowiących własność gminy,
- udzielone dotacje z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane dla obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków,
- przeprowadzone prace na terenie dawnych cmentarzy ewangelickich we współpracy z gminami wyznaniowymi, instytucjami oraz wolontariuszami,
- przeprowadzenie aktualizacji planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu i sytuacji kryzysowych.

Priorytet II.: Podnoszenie świadomości lokalnej w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami gminy Miłosław:

- miejsca i formy rozpowszechniania informacji na temat obiektów wpisanych do rejestru zabytków,
- udostępnienie „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Miłosław na lata 2025 – 2028” na stronie Biuletynu Informacji Publicznej UG Miłosław,
- miejsca i formy informowania właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na prace przy obiektach zabytkowych,
- liczba i formy przeprowadzonych w szkołach gminnych zajęć edukacyjnych dotyczących dziedzictwa kulturowego gminy.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028

Priorytet III.: Eksponowanie i popularyzacja walorów dziedzictwa kulturowego gminy Miłosław:

- liczba zgromadzonych i zewidencjonowanych zabytków,
- przygotowane publikacje dotyczących zabytków oraz dziedzictwa kulturowego gminy Miłosław,
- współpraca z innymi podmiotami w ramach eksponowania i promocji zabytków oraz dziedzictwa kulturowego gminy Miłosław.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028**8. NIEKTÓRE ZEWNĘTRZNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA
GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI**

Ustawowy obowiązek utrzymania zabytku we właściwym stanie, co wiąże się m.in. z prowadzeniem i finansowaniem przy nim prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych spoczywa na jego posiadaczu, który dysponuje tytułem prawnym do zabytku wynikającym z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego, prowadzenie i finansowanie wspomnianych robót jest jej zadaniem własnym. Wszystkie podmioty zobowiązane do finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy **zabytkach wpisanych do rejestru zabytków** mogą ubiegać się o ich dofinansowanie z następujących środków:

9.1. Dotacje

Sprawy, związane z dofinansowaniem prac przy obiektach zabytkowych, reguluje rozporządzenie Ministra Kultury „w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków”, (tj. Dz.U. z 2023 r. poz. 2425). Dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub posiadającej taki zabytek w trwałym zarządzie. Udzielana jest na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac.

W przypadku refundacji kosztów prac wniosek powinien być złożony w roku następującym po roku, w trakcie którego zakończono wszystkie prace konserwatorskie i roboty budowlane podlegające dofinansowaniu. Art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, określa szczegółowo wykaz konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować wyłącznie nakłady konieczne poniesione na przeprowadzenie następujących działań:

- a) sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- b) przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- c) wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- d) opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- e) wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego;
- f) sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrza;
- g) zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- h) stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- i) odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- j) odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- k) odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- l) modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- m) wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028

- n) uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;
- o) działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- p) zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru;
- q) zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej. Standardowo, dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań.
- r) Natomiast wysokość dotacji może zostać zwiększona, nawet do 100% nakładów koniecznych, w wypadku jeżeli:
- s) zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- t) wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem, technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych,
- u) stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Jednocześnie, łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, udzielonych przez ministra do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków bądź organ stanowiący miasta, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

• Rządowy Program Odbudowy Zabytków

Program realizowany jest poprzez promesy inwestycyjne udzielane przez Bank Gospodarstwa Krajowego. Z pomocy mogą skorzystać jednostki samorządu terytorialnego. Bezwrotne rządowe wsparcie mogą przeznaczyć na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych dotyczących zabytków wpisanych do rejestru. Dzięki temu nasze zabytki będą mogły być uchronione przed degradacją i niszczeniem. Dofinansowanie z programu może wynieść maksymalnie 98 proc. wartości inwestycji, a minimalny wkład samorządów to jedynie 2 proc. Wnioskodawcy mogą starać się o wsparcie w jednej z trzech kategorii: do 150 tys. zł; do 500 tys. zł oraz do 3,5 mln zł.

• Dotacje Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

Udzielane są w celu poprawy stanu zachowania zabytków poprzez ochronę i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, konserwację i rewaloryzację zabytków, udostępnianie zabytków na cele publiczne. Kwalifikują się prace prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, realizowane bez udziału środków europejskich. Planowane w roku udzielenia dotacji lub prowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (refundacja). Uprawnionymi wnioskodawcami są jednostki posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego. Zasady udzielania dotacji: - dofinansowanie może obejmować jedynie nakłady konieczne na prace określone w art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. - dofinansowanie może być udzielone do wysokości 50 % nakładów koniecznych. W wyjątkowych wypadkach (wyjątkowa wartość historyczna, artystyczna lub naukowa obiektu, wymagane przeprowadzenie złożonych technologicznie robót, stan zachowania zabytku wymaga natychmiastowej interwencji) dofinansowanie może stanowić 100 % wartości robót.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028**• Dotacje wojewódzkie i powiatowe**

Dofinansowanie prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków odbywa się na podstawie art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie uchwały Sejmiku Województwa (Powiatu) w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane.

• Dotacje Ministra Administracji i Cyfryzacji - fundusz kościelny

Środki Funduszu Kościelnego można przeznaczyć na remonty i konserwację obiektów sakralnych o wartości zabytkowej (art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 20 marca 1950 i § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 sierpnia 1990 r. w sprawie rozszerzenia celów Funduszu Kościelnego, Dz. U. nr 61 poz. 354). Dotacja mogą być objęte podstawowe prace zabezpieczające obiekt: remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie, odgrzybianie, izolacja, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwwłamaniowej i przeciwpożarowej.

9.2. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Jednym z najważniejszych źródeł finansowania zadań związanych z ochroną i opieką zabytków są środki budżetu państwa będące w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który corocznie ogłasza stosowne konkursy. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego:

Program „Dziedzictwo Kulturowe”

Program ten stanowi kontynuację finansowania w ubiegłych latach. Celem programu jest ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego w kraju i za granicą, wspieranie działalności muzeów oraz popularyzacja kultury ludowej. Program „Dziedzictwo kulturowe” składa się z następujących priorytetów:

• Ochrona zabytków

Celem priorytetu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne. Dofinansowanie dotyczy zabytków wpisanych do rejestru zabytków. Do priorytetu nie kwalifikują się projekty realizowane przy udziale środków europejskich. O dotację mogą starać się osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego oraz inne jednostki organizacyjne (samorządowe jednostki kultury, kościoły, związki wyznaniowe, podmioty prowadzące działalność gospodarczą, organizacje pozarządowe). Finansowanie odbywa się w formie udzielenia dotacji lub refundacji w okresie trzech lat od przeprowadzenia prac przy zabytku. Priorytet skupia się na celach: - ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego, - konserwacja i rewaloryzacja zabytków, - udostępnianie zabytków na cele publiczne.

• Wspieranie działań muzealnych

Celem priorytetu jest wspieranie działalności z zakresu opieki konserwatorskiej nad muzealiami, archiwaliami i księgozbiorami, a także prezentacji zbiorów w postaci atrakcyjnych poznawczo projektów wystawienniczych. W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie zadań w zakresie: organizacji czasowych wystaw muzealnych; modernizacji i tworzenia stałych wystaw muzealnych; publikacji katalogów do wystaw muzealnych; konserwacji muzealiów, archiwaliów, starych druków, rękopisów, kartografii, muzykaliów, ikonografii, grafiki artystycznej, dokumentów życia społecznego; a także doposażenia pracowni konserwatorskich.

• Ochrona zabytków archeologicznych

Celem priorytetu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących nieinwazyjne badania archeologiczne, ewidencję i inwentaryzację zabytków archeologicznych oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych. W ramach priorytetu minister realizuje

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028

również dotacje na prowadzenie badań archeologicznych wraz z wykonaniem ich dokumentacji, jeżeli przeprowadzenie tych badań jest niezbędne w celu ochrony tych zabytków w przypadku:

- prowadzenia robót budowlanych przy zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru, objętym ochroną konserwatorską na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub znajdującym się w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- prowadzenia robót ziemnych lub zmiany charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, co doprowadzić, może do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego. Dotację na przeprowadzenie badań archeologicznych otrzymać może osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna zamierzająca realizować te działania, w przypadku gdy koszt planowanych badań archeologicznych i ich dokumentacji będzie wyższy niż 2% kosztów planowanych do przeprowadzenia działań.

• Kultura ludowa i tradycyjna

Celem priorytetu jest wspieranie najwartościowszych zjawisk z zakresu szeroko pojętej kultury ludowej, między innymi promowanie działań artystycznych będących twórczym upowszechnieniem elementów sztuki regionalnej. Dotacje przeznaczone są na działania o charakterze edukacyjnym, służące przekazywaniu umiejętności i tradycji, szczególnie w formie „warsztatów tradycyjnych rzemiosł” i „szkół ginących zawodów”, a także działania na rzecz ochrony unikalnych elementów kultury tradycyjnej, szczególnie w zakresie architektury regionalnej.

• Groby i cmentarze wojenne w kraju

Celem programu jest wspieranie opieki nad grobami i cmentarzami wojennymi na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, stanowiącymi materialne świadectwo kluczowych wydarzeń z historii Polski związanych z walką i męczeństwem, a także wspieranie prowadzenia działań naukowych upowszechniających wiedzę na temat tych wydarzeń.

• Miejsca pamięci i trwale upamiętnienia w kraju

Celem programu jest wspieranie samorządów w zapewnianiu stabilnej opieki nad najważniejszymi miejscami pamięci, stanowiącymi materialne świadectwo wydarzeń kluczowych dla narodowej tożsamości.

• Badanie polskich strat wojennych

Strategicznym celem programu jest wsparcie działalności instytucji w kwestii badań proveniencyjnych odnośnie strat wojennych poniesionych w zakresie zbiorów artystycznych.

Program „Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego”

Strategicznym celem programu jest zwiększenie efektywności wykorzystania funduszy europejskich na rzecz rozwoju kultury poprzez zapewnienie środków na dofinansowanie tzw. wkładu własnego dla zadań realizowanych przy udziale programów europejskich, a także poprzez dofinansowanie kosztów niekwalifikowanych związanych bezpośrednio z celami kulturalnymi ujętych w umowie o dofinansowanie ze środków europejskich.

Uprawnionymi do otrzymania dotacji są: jednostki samorządu terytorialnego, państwowe i samorządowe instytucje kultury, kościoły i związki wyznaniowe, organizacje pozarządowe działające w sferze kultury, etc. Promesa MKiDN może pokryć maksymalnie 85 % wkładu krajowego (własnego) wnioskodawcy. W szczególnych przypadkach, Minister Kultury może zdecydować o pokryciu więcej niż 85% wkładu krajowego lub nawet odstąpić od wymogu posiadania tego wkładu.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028**Program „Infrastruktura kultury”**

Celem programu jest poprawa warunków funkcjonowania instytucji i obiektów kultury. Przedmiotem dofinansowania mogą być modernizacje i remonty obiektów przeznaczonych na działalność kulturalną i edukacyjną, w zakresie kultury oraz przygotowanie dokumentacji technicznej do inwestycji.

Narodowy Instytut Dziedzictwa – konkursy**„Wspólnie dla Dziedzictwa”**

Program Wspólnie dla Dziedzictwa służy dofinansowaniu projektów realizowanych przez organizacje pozarządowe, których celem jest identyfikacja, dokumentacja i/lub upowszechnianie dziedzictwa kulturowego oraz jego wartości, a także sprzyjanie społecznemu zaangażowaniu w ochronę i opiekę nad dziedzictwem, w tym nad zabytkami. Pożądanym efektem Programu jest wzmocnienie kapitału społecznego, stanowiącego jeden z czynników rozwoju nowoczesnych społeczności obywatelskich, poprzez animowanie wspólnych działań lokalnych interesariuszy na rzecz rozpoznania i zachowania dobra wspólnego, jakim jest dziedzictwo kulturowe i związane z nim wartości.

Program adresowany jest do organizacji pozarządowych. W ramach Programu wnioskodawcy mogą ubiegać się o dofinansowanie zadań adresowanych przede wszystkim do społeczności lokalnych, realizujących strategiczne cele Programu poprzez niżej wymienione działania:

1. prace porządkowe przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub włączonych do gminnej lub wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz w ich otoczeniu;
2. działania przy identyfikowaniu, inwentaryzowaniu i dokumentowaniu materialnego dziedzictwa kulturowego, prowadzące do jego rozpoznania, utrwalenia oraz zachowania dziedzictwa kulturowego i jego wartości;
3. działania zmierzające do zachowania i wzmacniania tradycji rękodzielniczych, upowszechniania umiejętności związanych z rzemiosłem lub tradycyjnymi technikami budowlanymi, służących zachowaniu zabytków i ich wartości;
4. działania edukacyjne oraz popularyzujące lokalne dziedzictwo kulturowe (materialne) i wiedzę na jego temat lub na temat jego wartości, prowadzące do zwiększenia świadomości społecznej wartości dziedzictwa oraz wzmacniania społecznej woli zachowania dziedzictwa i korzystania z jego wartości;
5. działania edukacyjne mające na celu zwiększenie poziomu wiedzy na temat procedury, zgodnego z obowiązującymi przepisami prawa, poszukiwania zabytków i promocję dobrych praktyk w zakresie poszukiwania zabytków przy użyciu urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.

„Zabytek Zadbany”

Konkurs „Zabytek Zadbany” ma na celu promocję właściwej opieki nad zabytkami – prowadzonych wzorowo prac badawczych, konserwatorskich, rewaloryzacyjnych i adaptacyjnych, a także systematycznych działań na rzecz właściwego utrzymania zabytków. Nadzór nad Konkursem w imieniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego sprawuje Generalny Konserwator Zabytków. Konkurs jest co roku ponawiany. Konkurs ma charakter otwarty i nieodpłatny, adresowany jest do właścicieli, posiadaczy i zarządców obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych. Zgłoszeń obiektów wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych mogą dokonywać ich właściciele, posiadacze i zarządcy, a także Wojewódzcy Konserwatorzy Zabytków lub konserwatorzy samorządowi oraz kierownicy delegatur Wojewódzkich Urzędów Ochrony Zabytków.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028**„Samorząd dla Dziedzictwa”**

Konkurs ma przyczynić się do popularyzacji obowiązku tworzenia i realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami, a co za tym idzie zwiększenia świadomości oraz poczucia odpowiedzialności społecznej za dziedzictwo w naszym bezpośrednim otoczeniu. Osiągnięcie statusu laureata ma mieć nie tylko wymiar prestiżowy. Ma być jednocześnie motywacją do wzmożonej aktywności w kolejnych latach i być czytelnym sygnałem dla lokalnych społeczności, że dbałość o dziedzictwo powinno być procesem ciągłym, długoletnim i gruntownie przemyślanym. To pomost pomiędzy gminami a właścicielami zabytków, który może sprawić, że program przyczyni się do istotnego rozwoju czy też aktywnego zarządzania zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy na płaszczyźnie społecznej, kulturowej lub komercyjnej.

9.3. Środki europejskie

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków odbywa się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej 2021-2027

Obecnie trwa przygotowanie trzech typów programów: transgranicznych, transnarodowych i międzyregionalnego na lata 2021- 2027. Zasadniczą różnicą między trzema typami współpracy jest zakres terytorialny, w ramach którego można realizować wspólne przedsięwzięcia: - obszary przylegające do granic państwowych, w przypadku programów współpracy transgranicznej. Programy transgraniczne służą przede wszystkim budowaniu więzi łączących społeczności po obu stronach granicy. Ich realizacja służy wzmocnieniu współpracy poprzez wzrost liczby wspólnych inicjatyw dotyczących między innymi ochrony środowiska, rozbudowy infrastruktury, wymiany kulturalnej, czy wzajemnych kontaktów młodzieży; - duże zgrupowania europejskich regionów z kilku lub kilkunastu państw w ramach programów współpracy transnarodowej; - wszystkie regiony UE w zakresie współpracy międzyregionalnej. Projekty, oparte na współpracy z partnerami zagranicznymi mogą dotyczyć m.in. kultury, sztuki, turystyki i promocji regionu.

Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG)

Mechanizm Finansowy EOG, obok funduszy strukturalnych, stanowi największe źródło zewnętrznego finansowania kultury w Polsce. Środki przeznaczone przez trzy kraje Europejskiego Obszaru Gospodarczego: Norwegię, Islandię i Liechtenstein, aktywnie wspierają działania między innymi z zakresu kultury. Środki nowej perspektywy uruchomione zostały w 2011 r. Wzorem poprzedniej edycji programu można ubiegać się o środki przeznaczone na ochronę dziedzictwa kulturowego na projekty dotyczące:

- rewitalizacji, konserwacji, renowacji, modernizacji i adaptacji na cele kulturalne obiektów historycznych i zespołów zabytkowych wraz z ich otoczeniem, szczególnie realizowane w ramach przyjętych strategii rozwoju produktów turystyki kulturowej;
- rewitalizacji, konserwacji, renowacji, modernizacji i adaptacji na cele kulturalne zespołów fortyfikacyjnych i budowli obronnych oraz obiektów przemysłowych o wysokiej wartości historycznej (szczególnie na muzea nowoczesności);
- renowacji, ochrony i zachowania miejsc pamięci i martyrologii;
- budowy i rozbudowy publicznych i niekomercyjnych instytucji kultury o europejskim znaczeniu;
- budowy, rozbudowy, odbudowy i adaptacji infrastruktury kulturowej w miejscach o symbolicznym znaczeniu dla polskiej kultury;

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2025-2028

- kompleksowych programów konserwacji i digitalizacji zabytków ruchomych oraz zabytkowych księgozbiorów i archiwaliów istotnych dla europejskiego dziedzictwa kulturowego;
- zabezpieczanie zabytków ruchomych i nieruchomych przed kradzieżą i zniszczeniem. Dofinansowanie może sięgnąć 90 % kosztów kwalifikowanych, w zależności od rodzaju beneficjenta. W związku z tym, że dokumenty programowe i kryteria przyznawania dotacji ulegają drobnym zmianom w każdym roku budżetowym, należy korzystać z aktualnie obowiązujących dokumentów.

Dofinansowania niepubliczne

Poza finansowaniem ze środków publicznych lub europejskich, możliwe jest także pozyskanie dofinansowania ze środków podmiotów prywatnych, przede wszystkim fundacji. Przykładami takich organizacji są m.in.:

- Fundacja ORLEN - realizuje zadania m.in. w zakresie ochrony dóbr kultury.
- Fundacja TAURON - realizuje swoje cele m.in. poprzez ochronę dziedzictwa narodowego, w szczególności obiektów zabytkowych.
- Fundacja KGHM Polska Miedź - wspiera inicjatywy m.in. w obszarze kultury i tradycji, w tym działania prowadzące do zachowania w jak najlepszym stanie obiektów architektury sakralnej i świeckiej, zabytków ruchomych i obiektów kultury materialnej.
- Fundacja PGNiG im. Ignacego Łukasiewicza - wspiera m.in. inicjatywy na rzecz dziedzictwa narodowego i kultury.
- Fundacja PGE - realizuje projekty dotyczące m.in. pielęgnowania tożsamości narodowej i pamięci historycznej oraz zadania w zakresie kultury i dziedzictwa narodowego.